2004, ՓԵՏՐՎԱՐ Ա, ԹԻՎ 3 (167)

Քրիստոնյա Հայաստան

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գարեգին Բ Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանում Ռումինիայի Հանրապետության դեսպան Նիկոլաե Իորդակեին

Փետրվարի 4-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանում Ռումինիայի Հանրապետության նորանշանակ դեսպան Նիկոլաե Իորդակեին:

Ողջունելով դեսպանին՝ Վեհափառ Հայրապետն ուրախությամբ նշեց երկու երկրների եւ եկեղեցիների բարեկամական կապերը՝ համոզմամբ, որ նորանշանակ դեսպանը եւս կնպաստի այդ կապերի զորացմանը:

«Ես ներկայացնում եմ Ռումինիայի Հանրապետությունը, սակայն հնարավոր չէ պետությունից անջատ տեսնել եկեղեցին, քանզի ինչպես Հայ, այնպես էլ Ռումին եկեղեցին դարեր շարունակ եղել են նաեւ առաջնորդը իրենց ժողովրդի»,- ասաց պրն. Իորդակեն՝ Նորին Սրբությանը փոխանցելով Ռումին Օրթոդոքս եկեղեցու Հովվապետ Թեոկտիստոս Պատրիարքի ջերմ ողջույնները:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց երկու եկեղեցիների եւ ժողովուրդների միջեւ առկա եղբայրական հարաբերությունների մասին: Նորին Սրբությունն անդրադարձավ Ռումինիա կատարած իր հովվապետական այցին, ինչպես նաեւ Թեոկտիստոս Պատրիարքի հետ իր հանդիպմանը:

Գարեգին Բ Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպան Վիկտոր Ռոսսին

Փետրվարի 4-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության նորանշանակ դեսպան Վիկտոր Ռոսսին:

Զրույցի ընթացքում Նորին Սրբությունն ու պրն. Ռոսսն անդրադարձան նի դեսպանատան հաստատման առնչությամբ եւ վստահություն հայտնեց, որ երկու երկրների միջեւ ամրապնդվող դիվանագիտական հարաբերությունները նպաստելու են երկու երկրների եւ ժողովուրդների բարեկամության զորացմանը:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց նաեւ վերջին տարիներին բազմաթիվ հայերի

հայ-լեհական պատմական կապերին: Պրն. դեսպանը մասնավորապես նշեց այն մեծ ներդրումը, որ 14-րդ դարից ի վեր ունեցել է լեհահայ համայնքը երկրի մշակույթի զարգացման գործում: Վեհափառ Հայրապետն իր հերթին ուրախություն հայտնեց Հայաստանում Լեհաստա-

Լեհաստան ներգաղթի, ինչպես նաեւ նրանց հոգեւոր կյանքի կազմակերպմանն առնչվող խնդիրների շուրջ: Այս առիթով Վեհափառ Հայրապետը նշեց Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի միաբան Տ. Դանիել աբեղա Թումանյանի՝ Վարշավայի համալսարանում ուսանելու փաստը:

Ս. Սարգիս զորավարի տոնին Վեհափառ Հայրապետը հանդիպեց երիտասարդների հետ

Փետրվարի 7-ին՝ երիտասարդների օրհնության օրը, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հանդիպեց Արարատյան հայրապետական թեմի, Արագածոտնի թեմի երիտասարդաց միությունների եւ Երեւանի հայորդյաց տների շուրջ 350 սաների հետ: Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց երիտասարդներին՝ ուրախություն հայտնելով, որ օրեցօր նոր անդամներ են ներգրավվում Հայ եկեղեցու երիտասարդաց շարժման մեջ:

«Մեր եկեղեցին զորավոր կլինի այնքանով, որքանով մեր երիտասարդությունը զգա եկեղեցու ներկայությունն իր հոգուց ներս, երբ զգա, որ եկեղեցու առաքելությունը նույնացած է իրենց կյանքի առաքելության հետ»,- նշեց Նորին Սրբությունն իր խոսքում: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն անդրադարձավ նաեւ երիտասարդներին հուզող խնդիրներին ու այն մարտահրավերներին, որոնց առջեւ կանգնած են նրանք:

«Այսօր վտանգի առջեւ է մեր երիտասարդությունը. այդ վտանգն անհավատությունն է, անտարբերությունը հավատքի նկատմամբ, այդ վտանգը զվարճանքի եւ հաճույքի, Քրիստոսի պատվիրանների վրա չխարսխված

կյանքի հրապույրներն են, Արեւմուտքից ներթափանցող նոր արժեքային ընկալումներն են, որոնք որ գալիս են մեր եկեղեցու զավակներին հեռացնելու իրենց հայրերի սուրբ հավատքից ու հայրենական արժեքների ընկալումից»,- ասաց Վեհափառ Հայրապետը:

Նորին Սրբությունը պատասխանեց նաեւ երիտասարդների բազում հարցերին եւ մաղթեց, որ Ս. Սարգիսն ունկնդիր լինի նրանց խնդրանքներին եւ բարեխոսի Բարձրյալն Աստծո առաջ:

Երիտասարդությանն առաջնորդում էին Արագածոտնի թեմում Վեհափառ Հայրապետի ներկայացուցիչ Տ. Թորգոմ աբղ. Տոնիկյանը, Հայորդյաց տների հոգեւոր տեսուչ Տ. Խադ քհն. Ղազարյանը եւ Տ. Տաճատ քհն. Դավիդյանը:

Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Ռոստովի նահանգապետի գլխավորած պատվիրակությանը

Փետրվարի 11-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Ռուսաստանյան Դաշնության Ռոստովի մարզի նահանգապետ Վլադիմիր Չուբի գլխավորած պատվիրակությանը:

Ողջունելով հյուրերին՝ Նորին Սրբությունն ուրախություն հայտնեց հայ-ռուսական եղբայրական ջերմ հարաբերությունների համար եւ գոհունակությամբ նշեց ռուսաստանաբնակ հայերի նկատմամբ իշխանությունների հոգատար վերաբերմունքը: Այս առիթով Վեհափառ Հայրապետն իր մասնավոր երախտիքը հայտնեց նահանգապետին՝ Ռոստովի հայոց Սբ. Խաչ եկեղեցին հայ համայնքին վերադարձնելու առնչությամբ՝ այն համոզմամբ, որ հոգեւոր կյանքի զորացումով ռոստովահայերն առավել արդյունավետ կկարողանան իրենց ծառայությունը բերել երկրին: Մասնանշելով եկեղեցի-պետություն բարի հարաբերությունները՝ Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց ռուս հո-

գեւորականի՝ Ռոստովի եւ Նովոչերկասկի արքեպիսկոպոս Պանտելեիմոնի ներկայությունը պատվիրակության կազմում:

Պրն. Չուբը շնորհակալություն հայտնեց ընդունելության համար: Նահանգապետը կարեւորեց ռուսահայ համայնքի ներդրումը նահանգի զարգացման գործին՝ նշելով, որ այս տարի տոնախմբվելու է հայերի՝ Ռոստովում հաստատման 225-ամյակը:

Հանդիպման ընթացքում Վեհափառ Հայրապետը հյուրերին հայտնեց նաեւ իր ցավակցությունը՝ վերջերս Մոսկվայի մետրոյում կատարված ահաբեկչության առիթով:

Հանդիպմանը ներկա էր Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմի առաջնորդ Տ. Եզրաս եպս. Ներսիսյանը:

Տես էջ 2

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գարեգին Բ Կաթողիկոսն ընդունեց Վլադիմիր Պրյախինին

Փետրվարի 5-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ԵԱՀԿ Երեւանի գրասենյակի նորանշանակ ղեկավար դոկտ. Վլադիմիր Պրյախինին:

Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով պրն. Պրյախինի անդրանիկ այցը Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին, բարձր գնահատեց ԵԱՀԿ դերը Հայաստանում ժողովրդավարության զարգացման ու առաջընթացի գործում:

Հանդիպման ընթացքում Նորին Սրբությունն ու պրն. Պրյախինն անդրադարձան Հայաստանում խղճի ազատության եւ կրոնական կազմակերպություններին վերաբերող հարցերի: Նորին Սրբությունը մտահոգություն հայտնեց Հայաստան ներթափանցած տարբեր կրոնական կազմակերպությունների կողմից օրենքի ոտնահարման առնչությամբ, երբ նյութական զանազան միջոցներով փորձ է արվում հեռացնել ժողովրդին Մայր եկեղեցուց եւ ճշմարիտ հավատքից:

Զրույցի ընթացքում խոսվեց նաեւ եկեղեցի-պետություն հարաբերություններին, ինչպես նաեւ հոգեւոր դաստիարակությանն առնչվող խնդիրների շուրջ:

Հայոց բանակի հոգեւոր ծառայության ղեկավարը մասնակցեց հոգեւոր սպասավորների առաջնորդների միջազգային կոնֆերանսին

Փետրվարի 2-6-ը Աթենքում կայացավ աշխարհի շուրջ 40 երկրների զինված ուժերում հոգեւոր սպասավորների առաջնորդների միջազգային 15-րդ կոնֆերանսը: Ամենամյա այս կոնֆերանսի աշխատանքներին արդեն երկրորդ տարին իր մասնակցությունն է բերում նաեւ Հայոց բանակի հոգեւոր ծառայության խորհրդական Տ. Արշեն աբղ. Սանոսյանը:

Կոնֆերանսի օրերին՝ զանազան հանդիպումների ընթացքում, հայր սուրբը նախնական համաձայնություններ է ձեռք բերել Ռուսաստանի, Լիտվայի եւ այլ երկրների հոգեւոր առաջնորդների հետ՝ հետագա համագործակցության վերաբերյալ: Այսօր Հայոց բանակում իբրեւ հոգեւոր սպասավոր ծառայում են շուրջ 26 հոգեւորական, եւ ինչպես հավաստում է հայր Արշենը, այս ծառայությունը բավականաչափ առաջընթաց է արձանագրել մի շարք նախկին ԽՍՀՄ երկրների համեմատ:

Առաջիկայում՝ մայիսի 9-15-ը, Հայոց բանակի հոգեւոր սպասավորները կմասնակցեն նաեւ Գերմանիայում կայանալիք հոգեւոր ծառայողների սեմինարին:

Աթենքում գտնվելու օրերին հայր Արշենը մասնակցել է նաեւ Հունաստանում ՀՀ դեսպանատան նախաձեռնությամբ կազմակերպված՝ Հայոց բանակի 12-րդ տարեդարձին նվիրված հանդիսությանը՝ փոխանցելով ներկաներին Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնությունը:

Հոգեհանգստյան արարողություն՝ Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում

Վերջին երկու ամիսների ընթացքում Հայաստանյայց Առաքելական Սբ. եկեղեցին հրաժեշտ տվեց չորս արժանավոր սրբազան հայրերի:

Փետրվարի 1-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում, հավարտ Սբ. Պատարագի, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հանդիսապետությամբ կատարվեց հոգեհանգստյան արարողություն՝ ի հիշատակ նորոգ հանգուցյալ եկեղեցականների՝ Եգիպտոսի թեմի առաջնորդ Տ. Զավեն արք. Չինչինյանի, Երուսաղեմի Սրբոց Հակոբյանց միաբանության անդամ Տ. Կյուրեղ եպս. Գաբիկյանի, Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսության միաբաններ Տ. Սահակ արք. Այվազյանի եւ Տ. Մեսրոպ արք. Աշճյանի:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍԲ. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

19 փետրվարի

ՍԲ. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՈՆ ԱՆՎԱՆԱԿՈՉՈՒԹՅԱՆ ՕՐ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Հայաստանյայց Առաքելական Ս. եկեղեցին դարեր շարունակ մեծ շուքով նշել ու նշում է Վարդանանց տոնը:

Վարդանանց ճակատամարտը մեր կենսագրության ամենափառահեղ էջերից մեկն է, քանզի այդ ճակատամարտը նախ եւ առաջ ուղղված էր մեր հոգեւոր հայրենիքը, մեր տեսակը, մեր հոգեմտավոր լինելությունը դարերի մեջ եւ դարերին վայել պահելուն:

Թեպետ Ավարայրի ճակատամարտում չհաղթեցին հայերը, բայց եւ չպարտվեցին, եւ ճակատամարտը մեր պատմության մեջ գրանցվեց որպես ոգու անընկճելիության հաղթանակ, որպես արժանապատիվ ապրելու հրամայական:

Վարդանանքը ազգային ճշմարիտ ոգու կերտման քաղաքականություն էր, ազգային գաղափարախոսություն: Եվ այդ գաղափարախոսությունը, անգամ պետականության բացակայության պայմաններում, մինչեւ 20-րդ դար փայլուն իրականացրեց Հայաստանյայց Առաքելական Ս. եկեղեցին:

Վարդանանց տոնի հիշատակման օրը նաեւ Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ Հայրապետի անվանակոչության օրն է:

Այս օրը մատուցվող Սբ. Պատարագի ավարտին Իջման Սբ. Սեղանի մոտ կատարվում է Հայրապետական մաղթանք:

22 փետրվարի

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Շաբաթապահքերին (Առաջավորաց, Եղիական, Լուսավորչի, Վարդավառի, Աստվածածնի, Սբ. Խաչի, Վարագա Սբ. Խաչի, Հիսնակաց, Սբ. Հակոբի, Աստվածահայտնության եւ Ծննդյան) նախորդող կիրակին Հայ եկեղեցում կոչվում է Բարեկենդան, որ նշանակում է բարի կենդանություն, այսինքն՝ ուրախ ու խրախճալի օր՝ համեմված ճոխ ու առատ կերակուրներով:

Բարեկենդաններից հատկանշականն ու նշանակալիցը Մեծ պահքին նախորդող կիրակին է՝ Բուն բարեկենդանը:

Բուն բարեկենդանի խորհուրդը մարդկության՝ կորուսյալ դրախտային երջանիկ կյանքի հիշատակումն է՝ «Զփափկութիւն դրախտին եւ զբարեկենդանութիւն օրհնակէ»:

ՏՅԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Հայաստանյայց Առաքելական Ս. եկեղեցին ամեն տարի՝ Տիրոջ հրաշափառ Ծննդից 40 օր հետո, նշում է Տյառնընդառաջը՝ քառասունօրական Փրկչին, ըստ մովսիսական օրենքի, Երուսաղեմի տաճարին ընծայաբերելու օրը:

Ըստ Ղուկասի Ավետարանի՝ Երուսաղեմում Սիմեոն անունով կատարելապես արդար ու աստվածավախ մի մարդ կար, որն ակնկալում էր Իսրայելի մխիթարությունը: Եվ նրան Սուրբ Հոգուց հրամայված էր մահ չունենալ՝ մինչեւ չտեսներ Տիրոջ Օծյալին: Եվ այդ օրը, երբ Հիսուսի ծնողները մանկանը բերեցին տաճար, Սիմեոնն ընդառաջ եկավ, իր գիրկն առավ քառասնօրյա Փրկչին ու ասաց. «Այժմ, ո՛վ Տեր, խաղաղությա՛մբ արձակիր Քո ծառային՝ ըստ Քո խոսքի, որովհետեւ աչքերս տեսան փրկությունը Քո, որ պատրաստեցիր բոլոր ժողովուրդների առաջ, լույս, որ կլինի հայտնություն հեթանոսների համար եւ փառք՝ Իսրայելի Քո ժողովրդի համար»: Մինչ ծնողները զարմացած էին այս խոսքերի համար, ծերունին օրհնեց նաեւ նրանց ու մորը՝ Մարիամին ասաց. «Ահա՛ սա Նա է, որ պատճառ է դառնալու Իսրայելի մեջ շատերի անկման ու բարձրացման եւ նշան՝ հակառակության: Իսկ քո հոգու միջով էլ սուր պիտի անցնի, որպեսզի բազում սրտերի խորհուրդներ հայտնի դառնան» (Բ 29-35):

Տյառնընդառաջի տոնը Տիրոջն ընդառաջ գնալու, մեղավոր մարդկության փրկության համար մարդեղացած Աստծուն խոնարհվելու հրավեր, կոչ է բոլոր հավատացյալներին:

Եվ ահա փետրվարի 13-ին Սբ. Էջմիածնի Մայր տաճարում, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հանդիսապետությամբ, կատարվեց երեկոյան ժամերգություն, որից հետո տեղի ունեցավ նախատոնակի արարողությունը, ապա անդաստանի կարգը՝ աշխարհի չորս ծագերի օրհնությունը: Օրհնվեցին նաեւ մոմերը, որոնց կրակով էլ բոցավառվեց Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի բակում պատրաստված, Քրիստոսի լույսը խորհրդանշող ավանդական խարույկը:

Փետրվարի 14-ին՝ Տյառնընդառաջի բուն տոնին, մատուցվեց սբ. Պատարագ: Պատարագիչներ Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքության միաբան հոգ. պարետ ծ. վրդ. Երեցյանը:

Պատարագի ավարտին կատարվեց նաեւ նորապսակների օրհնության արարողությունը:

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԽԼԱԹԵՑԻ

ԶԳՈՒՇՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սուրբ Գրքի խոսքն ու պատվիրանը նրանց, ովքեր այն ժառանգում են՝ գալիք ժամանակների համար:

Իմ ճանապարհներն ինքնագո խոսքից ու անմատույց լույսից են բաղկացած, եւ իմ նրբանուրբ շավիղները՝ հրաբորբոք ճառագայթասփյուռ ջահով պայծառացած:

Ովքեր հավատով անթերի եք, մտքով դիմեք ինձ:

Ուրախությամբ եկե՛ք իմ լույսի բխման ետեւից, եւ ես ձեզ կտանեմ իմ քաղաքը:

Ցնծությամբ պարե՛ք եւ հրճվանքով մտե՛ք նրա դռներով:

Ընտիր են նրա շինվածքները, եւ շափյուղե՝ պարսպի քարերը նրա:

Նրա վերնաշեն դրանդին զուտ ոսկուց է, ներքնաշենը՝ զմրուխտե ակներից:

Լիբանանից է նրա փայտը, եւ իմ քաղաքի մանուկներն արա՛գ պատրաստվեցին:

Նրա խորանների ցցերը չեն շարժվի:

Մաքուր է նրա ճանապարհը, եւ նրա շավիղը՝ նորոգված:

Գալի՛ս մաքրիր սիրտդ եւ դու կտեսնես իմ քաղաքի փառքը:

Ես լուսո Հոր դուստրն եմ, տեսնում եմ Նրա Ծնունդի ու Բխման դեմքերը եւ ունեմ համարձակություն Նրա հանդեպ՝ ամեն ժամ:

Ովքեր կամենում եք տեսնել Նրան, ձեր բազուկներով բարձրացրե՛ք ինձ եւ մշտապես պահե՛ք ինձ ձեր կրծքի ու սրտի վրա:

Բարձրաձայն ընթերցի՛ր եւ մտքումդ պահի՛ր այն ամենը, ինչ որ սովորում ես ինձանից:

Լույս ընդունիր ինձանից, առանց ամոթի մոտեցի՛ր քո Տիրոջը եւ համարձակորեն շրջի՛ր Նրա անաչառ ու ահագին հրապարակներում:

Արեգակից ու լույսից էլ պայծառ են իմ ղամբարները, եւ ով գալիս է ինձ մոտ, Աստծո աթոռի աջ կողմում նստած կտեսնի ինձ:

Իմ հիմքերը հավասար են անդունդների, եւ իմ գլուխը երկնակամարից էլ բարձր է:

Ես ինձ մոտ եմ պահում բոլոր մարգարեներին, ինձ մոտ են գումարված առաքյալները, անթիվ վարդապետներն ու հայրապետները:

Եկե՛ք ինձ մոտ, Սիոնի՛ մանուկներ՝ Աստծուն սիրողներ եւ Նրա օրենքը ցանկացողներ:

Սովորե՛ք ինձ, առաջնորդնե՛ր ու ժողովուրդներ, եւ ես կտանեմ ձեզ իմ երկնավոր Հոր մոտ: Ինձ մոտ է բնակվում իմ Հայր Աստվածը, եւ ես Նրա Հոգու եւ Որդու հանգստյան քաղաքն եմ: Իմ ճաշիկը շառագույն է, եւ նրա հոտը՝ անճառելի:

Ա՛ռ ինձ քո սրտի հավատի մեջ եւ քո թեւով բարձրացրո՛ւ ինձ:

Քաղցր եմ ես ձեր կոկորդում, եւ համն իմ ախորժելի է ծամելիքներում ձեր, ովքեր հավատով կարողանում եք ճաշակել ինձ:

Ես քո սրտի բանալին եմ, որդյա՛կ իմ, եւ իմ զորությունը շատերի մեջ բավականին է:

Ինձ մի՛ ընծայիր հերձվածողներին, որովհետեւ ես հակառակ եմ թերահավատներին:

Շա՛տ կողբաս, եթե ինձ նրանց տաս, որովհետեւ աղբով ու ժանգով են լցնում ինձ:

Հավասարիմ մարդկանց տուր ինձ, եւ տգետից, որ փնտրում է, մի՛ թաքցրու ինձ:

Իմ դիմաց քեզ գրավակա՛ն ընդունիր նրանց ճշմարիտ հավատը:

Տե՛ս, չմոռանաս իմ սերը:

Քո շուրթերով՝ սիրով համբուրի՛ր ինձ եւ բնակեցրո՛ւ ինձ քո սրտի ու հոգու սենյակներում: Ճարտար իմաստունների՛ն շնորհիր ինձ, որպեսզի իմ լույսի միջոցով պախարակեն հերձվածողներին:

Ժառանգողի պատասխանը

Վա՛յ ինձ, եթե ես ձրի կամ անխորհրդաբար քեզ տամ թերահավատներին կամ տգետներին, իմ հավա՛ս ու հույս:

Այլ մտքովս հոգուս մեջ, հոգովս շնչիս մեջ, շնչովս արյանս մեջ, արյամբ իմ մարմնիս մեջ եւ մարմնովս կաշվիս մեջ՝ ծրարած պահում եմ քեզ, իմ կինամո՛ն, նարդո՛ս ու սաշխ (թյուրակ, շեր ծառի խեժը, որը նվիրական խնկի չորս բաղադրիչներից մեկն է եւ զմուռսի բոլոր տեսակներից գերազանց):

Եվ երբ հոգիս մարմնիցս բաժանվի, հնարավոր չէ, որ հեռանամ քեզանից, այլ մարմնիս հետ կտանեմ քեզ մահվան գուբը, որ Ահավոր Օրը դու իմ գլուխը պսակես:

Թարգմ.՝ Ա. Ս.-ի

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ԴԱՎԻԹ Ա ԱՐԱՄՈՆԵՑԻ
(728-741)

Սկիզբը՝ թիվ 2

Ուղեւորության ժամանակ Վահան Գողթնացին հանդիպում է բազում հեծյալների, որոնք վերադառնում էին պատերազմից՝ հյուսիսային կողմերից՝ հետեւելով Մրվանին, որ նշանակվել էր Միջագետքի ոստիկան: Նա իջեւանում է Ուռհայում կամ Եդեսիայում, ուխտ է անում փրկչական կենդանագրին, Ռաֆիա կամ հին Կալլինիկում քաղաքի մոտ անցնում է Եփրատը եւ հասնում Ռուծափ կամ Սերգիուպոլիս քաղաքը (այժմ՝ Ռուզաֆա), որտեղ այդ ժամանակ գտնվում էր Հեշամ ամիրապետը: 737 թվի մարտի 1-ին՝ Մեծ պահոց կեսին, ժամանելով Ռուծափ՝ նա իրեն ուղեկցող վանականներին ետ է ուղարկում՝ նրանց չվտանգելու համար, մի քանի օր կանգ է առնում քաղաքից դուրս եւ համոզվելով, որ իրեն ոչ ոք չի փնտրում, լուր է տալիս ամիրապետի՝ իր ծանոթ պաշտոնյաներին: Վերջիններս, նրան տեսնելով այդ խղճալի վիճակում, խորհուրդ են տալիս ոչինչ չհայտնել եւ զբաղեցնել իր նախկին պաշտոնը: Սակայն Վահան Գողթնացին հայտնում է իր հաստատակամությունը քրիստոնյա մնալու հարցում եւ այն ամիրապետի առաջ պաշտպանելու իր վճռականությունը: Նա դիմում է դպրապետին, որ առաջներում իր ուսուցիչն էր եղել, ինչպես նաեւ պետության ելեւմտից իշխանին եւ համոզվելով, որ նրանցից միջնորդություն չի ստանա, իր ասելիքը գրավոր, դահճապետ Հիմացվոց իշխան Քաբշի ձեռքով, հանձնում է խալիֆին: Վերջինս կարգադրում է նրան իր մոտ բերել եւ սկզբում թախանձանքով, այնուհետեւ խոստումներով ու սպառնալիքներով փորձում է Վահանի միտքը փոխել: Վերջինս փորձում է պաշտպանել քրիստոնեությունը դավանելու իր իրավունքը, հրաժարվում է գանձ ու հարստությունից, համաձայնվում է զրկվել հայրենի իշխանությունից՝ հանուն նախնիների հավատի: Հեշամը, կորցնելով հույսը, զայրացած նրան բանտարկում է եւ կարգադրում ոտները կոճղի մեջ դնել: Այս վիճակում նա մնում է ութ օր՝ մարտի 9-ից մինչեւ 17-ը, այսինքն՝ մինչեւ Ծաղկազարդի կիրակին: Նրա մոտ են ուղարկում իսլամ հոգեւորականների, որոնք կրոնական հարցերում վիճաբանելիս պարտվում եւ ամոթահար ետ են վերադառնում: Սուրհանդակներ են ուղարկվում Մրվանի մոտ՝ նրա մասին ճիշտ տեղեկություններ ստանալու համար, եւ պատասխան են ստանում, թե Վահան Գողթնացին «իմաստութեան ոչ օտար եւ բարետոհմիկ» մեկն է, ո՛չ հիվանդ եւ ո՛չ էլ՝ օտարուսումնառու:

Շուտով Վահան Գողթնացին համոզվում է, որ իրեն քրիստոնեությունն ազատ դավանելու իրավունք չեն տա, ուստի ինքը՝ որպես իսլամությունից հրաժարված, նահատակվելու է: Բանտում նա հրաժարվում է հակոբիկ ասորի երեցից հաղորդվել եւ բանտապանին հրաժեշտ տալիս շնորհակալություն է հայտնում նրա գթառատության համար: Մարտի 18-ին՝ Ավագ երկուշաբթի օրը, Վահանը դատաստանի է կանչվում եւ համոզելու, խոստումներ տալու եւ սպառնալիքների անհաջող փորձերից հետո դատապարտվում է մահվան: Մահմեդական իշխանավորների եւ հոգեւորականների վրա հակառակ ճնշող ազդեցություն են ունենում Վահանի համարձակ պատասխանները: Հեշամը, որ դեռ հույս ուներ նրան դարձի բերելու, դահճապետին կարգադրում է վախեցնել նրան սուր ճոճելով ու փայլեցնելով: Դահճապետն անգամ սակավ արյուն է հեղում, սակայն Վահանը հարազատ է մնում քրիստոնեությանը: Համոզվելով Հայոց իշխանի՝ իսլամին վերադառնալու անկարելիության մեջ՝ դահճապետն ի կատար է ածում մահապատիժը՝ սրով հատելով նրա գլուխը: Նա նահատակվում է 737 թ. մարտի 18-ին՝ Ավագ երկուշաբթի օրը՝ ցերեկվա ժամը 9-ին, որը համապատասխանում է հայոց շարժական տոմարի 185 թվականի մարերի ամսի 27-ին, որն անհայտ շարժառիթներով «Յայսմաւուրք»-ում փոխարկվել է արեգի ամսի 20-ի:

Վահանի մարմինն այդ գիշեր մնում է մահապարտների մարմինները նետելու վայրում, որին ոչ ոք, անգամ շները չեն մոտենում: Իսկ հաջորդ օրը ներքինապետը հրաման է տալիս, որ քրիստոնյաներն իրենց կարգով նրան հողին հանձնեն: Հավաքվում են հակոբիկները, նեստորականները, հոռոմ-ուղղափառները եւ նրան թաղում օտարների գերեզմանոցում, իսկ հագուստի կտորները եւ արյունաշաղախ հողը հավաքում են ու պահում: Հոռոմներից մեկը փորձում է անգամ գողանալ մարմինը, սակայն Ռուծափի ասորի եպիսկոպոսը տեր է լինում մարմնին եւ գերեզմանի վրա վկայարան կառուցում: 744 թ. Ռուծափ է գալիս Երաշխավորի վանքի առաջնորդ Արտավազդ վարդապետը, որը քննելով կատարվածը եւ հավաքելով վկայություններ՝ 745 թվի հունվարի 6-ին վերադառնալով հայրենիք՝ Հայաստանում եւ Արաբիայում հավաքած լուրերի ու տվյալների հիման վրա գրում է Վահան Գողթնացու վկայաբանության պատմությունը:

Պահպանվել է Վահան Գողթնացու 5 տուն շարականը, որն իր ոճով, թերեւս, այլ հեղինակի գործ է: Վահան Գողթնացու անունը մտել է տոնելի սրբերի շարքը, սակայն անհայտ է, թե երբ եւ ում կողմից է դա կատարվել:

Դավիթ Արամոնեցու օրոք է գործում ժամանակի նշանավոր դեմքերից մեկը՝ Սյունյաց Ստեփանոս եպիսկոպոսը, որն ըստ Ստեփանոս Օրբելյանի՝ ձեռնադրվում է կաթողիկոսի կողմից: Նա Դվինի կաթողիկոսի ավագերեցի որդին էր, որը մեծանում ու կրթություն է ստանում կաթողիկոսարանում, Մաքենոցաց վանքում եւ Սյունյաց վարդապետանոցում: Աշակերտելով Մովսես Սյունեցուն՝ Ստեփանոսը նրա մահից հետո, երբ Սյունյաց եպիսկոպոսն է դառնում Անանիան, կաթողիկոսարանում սկսում է փայլել Սուրբ Գրքի իր մեկնություններով եւ տոնապատճառի ճառերով: Վեճի մեջ մտնելով երկաբնակ Սմբատ Բագրատունի իշխանի հետ՝ նա գիտակցում է իր հունական կրթության պակասը եւ մեկնելով Կոստանդնուպոլիս՝ մի իմաստասեր եւ միաբնակ ուսուցչի մոտ հմտանում է հունարենի եւ լատիներենի մեջ:

Հիշյալ Սմբատ Բագրատունին, իմանալով նրա Կոստանդնուպոլսում հայտնվելու մասին, նամակ է գրում Լեւոն կայսերը, որպեսզի նա այդ չարագործ եւ հայհոյող անձին վտարի, բայց Ստեփանոսն իրեն փրկում է՝ օտարազգի եւ մուրացիկ ձեւանալով: Այնուամենայնիվ նրան հաջողվում է աշխատել Ս. Սոֆիայի դիվաններում, այցելել Աթենք եւ թարգմանել Դիոնեսիոս Արիսպագացու եւ Գրիգոր Նյուսացու գրքերը: Հավաքում է միաբնակության նպաստավոր շատ նյութեր, ծանոթանում է Գերմանոս պատրիարքի հետ, որից «Հավատոյ գիր» է ստանում՝ հանձնելու համար Հայոց կաթողիկոսին: Երբ Ստեփանոսը վերադառնում է Հայաստան, Հովհաննես Օձնեցին մահացած է լինում, ուստի «Հավատոյ գիր»-ը նա հանձնում է Դավիթ կաթողիկոսին: Վերջինս էլ նրան հանձնարարում է պատրաստել Գերմանոսի նամակի պատասխանն ու հերքումը, որը սակայն նրան չի հասնում՝ նրա մահվան պատճառով: Այս երկու գրվածքներն էլ տեղ են գտել «Գիրք թղթոց»-ի մեջ:

Սյունյաց Հովհան եպիսկոպոսի մահից հետո Սյունյաց նախարարներ Բաբգենը եւ Քուրդը Դավիթ Արամոնեցուն խնդրում են երկրամասի միտրոպոլիտական աթոռին հաստատել Ստեփանոսին, ինչը կաթողիկոսը հոժարությամբ կատարում է: Ստեփանոսի հովվության շրջանը լինում է Սյունյաց հոգեւոր աթոռի վերելքի տարիներ:

Շարունակությունը՝ էջ 4

ՍԲ. ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ ԿԱՐԹԱԳԵՆԱՑԻ

ԳԻՐՔ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԻԱՍՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սկիզբը՝ թիվ 1, 2

Մաս Գ

Ընդհակառակն, երբ Սողոմոնի մահից հետո նրա թագավորությունը եւ ժողովուրդը պետք է բաժանվեին, Աքիա մարգարեն, դաշտում հանդիպելով Հերոբովամ թագավորին, իր հագուստը պատառոտում է տասներկու կտորների եւ ասում. «Ա՛ռ քեզ տասը կտոր, քանզի Իսրայելի Տեր Աստվածը այսպես է ասում. «Ահա ես Սողոմոնի թագավորությունը ձեռքից խլելով՝ պիտի պատառոտեմ եւ քեզ պիտի հանձնեմ տասը ցեղ, իսկ երկու ցեղը թող նրան մնա հանուն իմ ծառա Դավթի եւ հանուն Երուսաղեմ քաղաքի, որն ընտրեցի Իսրայելի բոլոր ցեղերին պատկանող քաղաքների միջից» (Գ Թագ. ԺԱ 31-32): Այսպիսով՝ երբ Իսրայելի տասներկու ցեղերը պետք է բաժանվեին, Աքիա մարգարեն պատռեց իր զգեստը: Սակայն Քրիստոսի ժողովուրդը չպետք է բաժանվի, ինչպես Քրիստոսի ամբողջությամբ միակար պատմուճանը չի պատռվել դրան տիրացողների կողմից. իր կարվածքի անբաժան ամրությամբ՝ այն մատնանշում է Քիստոսով զգեստավորված ամենքիս անբաժան համաձայնությունը: Այսպիսով՝ Տերն Իր զգեստի խորհրդավոր նշանով կանխավ պատկերեց եկեղեցու միասնությունը:

Ո՞վ է այդչափ անօրեն եւ ուխտադրուժ, որ այդքան վարակված է պառակտումների կրքով, որ հնարավոր է համարում եւ համարձակվում է Աստծո միությունը՝ Տիրոջ զգեստը՝ Քրիստոսի եկեղեցին պառակտել:

Ինքը՝ Տերը, Իր Ավետարանում մեզ հիշեցնում է եւ ուսուցանում՝ ասելով. «Եվ պիտի լինի մի հոտ եւ մի հովիվ» (Հովհ. Ժ 16): Ո՞վ կա-

տածի, որ միեւնույն տեղում կարող են լինել կա՛մ բազում հովիվներ, կա՛մ շատ հոտեր: Պողոս առաքյալը, մեզ միեւնույն միասնության մասին հուշելով, պաղատում է եւ հորդորում՝ ասելով. «Աղաչում եմ ձեզ, եղբայրնե՛ր, մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի անունով, որ բոլորդ էլ նույն խոսքը ունենաք. եւ ձեր մեջ բաժանումներ չլինեն. քանզի հաստատ էիք նույն մտքի եւ նույն մտածման մեջ» (Ա Կորնթ. Ա 10): Մեկ այլ տեղ ասում է. «...հանդուրժեցեք միմյանց սիրով, ջանացեք պահել հոգու միությունը խաղաղության կապով» (Եփես. Դ 2-3): Իսկ դու կարծում ես, որ կարելի է եկեղեցուց հեռու մնալ եւ ապրել՝ քեզ համար տարբեր բնակատեղիներ կազմակերպելով: Սակայն Ռահաբին, որ կանխավ ձեւավորեց եկեղեցին, ասվեց. «... եւ քո հորը, մորը, եղբայրներին եւ քո հոր ամբողջ ընտանիքը կհավաքես քեզ մոտ, այս տանը: Ով որ քո տնից դուրս գա, ինքը թող իր համար պատասխանատու լինի...» (Հեսու Բ 18-19): Եվ Զատկի խորհուրդը, ըստ Ելից գրքում արտահայտված օրենքի, նույնպես պահանջում էր, որ մորթվող գառը, իբրեւ Քրիստոսի նախաօրինակ, մեկ տան մեջ ուտվի: Աստված այսպես է ասում. «Տան մեջ պետք է ուտվի այն, միսը տնից դուրս չպիտի հանեք» (Ելք ԺԲ 46): Քրիստոսի մարմինը՝ Տիրոջ սրբությունը, չի կարող դուրս հանվել տանից, իսկ հավատացյալների համար, միասնական եկեղեցուց բացի, այլ տուն չկա: Այդ տունը՝ համամտության այդ բնակարանը, Սուրբ Հոգին մատնանշում է սաղմոսներում՝ ասելով. «Աստված բնակեցնում է միայնակներին տան մեջ» (Սաղմ. ԿԷ 7): Միայն այդպես են միայնակները, համամիտները եւ պարզիրտներն ապրում Աստծո տան՝ Քրիստոսի եկեղեցու մեջ:

Դրա համար Սուրբ Հոգին հայտնվեց աղավնու տեսքով: Այն պարզ եւ խոնարհ կենդանի է՝ առանց դառն մաղձի, չվիրավորող եւ մագիլներով կատաղաբար չպատառոտող, սիրում է մարդկանց բնակարանները եւ միայն մեկ համատեղ բույն է ճանաչում. որդեծնության ժամանակ զույգերը միասին են խնամում ձագերին. թռիչքի ժամանակ միմյանցից չեն բաժանվում, փոխադարձ համակեցությամբ են ապրում իրենց կյանքը, համբույրներով վկայում են իրենց համաձայնության եւ խաղաղության մասին, ամեն ինչում պահպանում են համախոհության օրենքը: Եվ եկեղեցում էլ այդպիսի պարզասրտություն պետք է լինի, նույնպիսի սիրո պետք է հասնել. եղբայրները սիրո հարցում պետք է օրինակ քաղեն աղավնիներից, իսկ խոնարհությամբ եւ հանդարտությամբ համեմատվեն գառների եւ ոչխարների հետ: Ի՞նչն է քրիստոնյայի սրտում հարուցում գայլերի գազանություն, շների կատաղություն, օձերի մահաբեր խայթոց եւ ընդհանրապես գազանների արյունարբու վայրագություն: Հարկ է ուրախանալ, երբ նրանց նման մարդիկ անջատվում են եկեղեցուց, որպեսզի իրենց կատաղի եւ թունավոր վարակով չկործանեն Քրիստոսի աղավնիներին եւ գառներին: Չեն կարող միավորվել, միախառնվել դառնությունն ու քաղցրությունը, խավարն ու լույսը, վատ ու լավ եղանակները, պատերազմն ու խաղաղությունը, անպտղությունն ու պտղաբերությունը, ցամաքն ու ջրի աղբյուրը, փոթորիկն ու անդորրը:

Թող ոչ ոք չխորհի, թե բարիները կարող են հեռանալ եկեղեցուց: Քամին ցորենը չի տարուբերում, իսկ փոթորիկը ծառը արմատախիլ չի անում, եթե ամուր արմատ ունի: Միայն դատարկ տատասկներն են քշվում քամուց, միայն թույլ ծառերն են ընկնում փոթորկի սլացքից: Ճիշտ նրանց է նզովում եւ խոցում Հովհաննես առաքյալը՝ ասելով. «Մե՛ր միջից ելան նրանք, բայց մեզնից չէին, որովհետեւ, եթե մեզնից լինեին, ապա մեր մեջ էլ կմնային» (Ա Հովհ. Բ 19): Հերձվածները հաճախ առաջացել եւ առաջանում են այն պատճառով, որ կամակոր միտքը խաղաղություն չունի, իսկ խռովություն սերմանող ուխտադրժությունը միություն չի պահում: Տերը, պահպանելով մեր ազատ կամեցողությունը, թողնում է, որ այս ամենը լինի, որպեսզի ճշմարտությունը փնտրող մեր սրտերի եւ մտքերի փորձությամբ երեւան գա արժանավորների ջինջ հավատքը: Դրա մասին է Սուրբ Հոգին կանխասում առաքյալի միջոցով՝ ասելով. «Բայց պետք է, որ հերձվածներ էլ լինեն ձեր մեջ, որպեսզի ձեր միջից նրանք, որ ընտիր մարդիկ են, երեւան» (Ա Կորնթ. ԺԱ 19): Այսպես են փորձվում հավատարիմները, եւ բացահայտվում՝ հավատուրացները, այսպես են, դեռ նախքան դատաստանի օրը, արդարների հոգիները զատվում անարդարներից, եւ հարդը՝ ցորենից: Անջատվում են նրանք, որ առանց աստվածային հրամանի՝ ինքնակամ ստանձնում են անխոհեմ զանգվածների առաջնորդությունը, առանց օրինական կոչման (իմա՝ ձեռնադրության)՝ իրենք իրենց առաջնորդ են կարգում, եպիսկոպոսի անուն վերագրում իրենց, երբ որեւէ մեկը նրանց այն չի շնորհել:

Շարունակելի

Ռուս. եւ անգլ. թարգմանություններից համադրաբար փոխադրեց Տ. Վահրամ քհն. ՄԵԼԻՔՅԱՆԸ

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ԴԱՎԻԹ Ա ԱՐԱՄՈՆԵՑԻ (728-741)

Սկիզբը՝ էջ 3

Ստեփանոս միտրոպոլիտը թողել է նշանակալից ժառանգություն՝ Աստվածաշնչի Ծննդոց, Հոբի եւ Եզեկիելի գրքերի, ինչպես նաեւ Դանիելի եւ Ավետարանների մեկնությունները, զանազան նամակներ ու հատուկտոր ճառեր: Բացի վերը նշված թարգմանություններից, նրա գրչին են պատկանում նաեւ Կյուրեղ Երուսաղեմացու գործի եւ Ղեւտականի մի մեկնության թարգմանությունը: Գրել է մեկնություններ եկեղեցական ծեսերի եւ ժամերգության վերաբերյալ, շարականներ, կցորդներ, ստողոգիներ եւ տաղեր: Նշանավոր են նրա Հարության ավագ օրհնությունները: Ենթադրվում է, որ անգամ օրհնության շարականը սկզբնավորվել է Ստեփանոս Սյունեցու կողմից: Համենայն դեպս, նման եզրակացության կարելի է գալ Ստ. Օրբելյանի այն տեղեկությունից, թե «բաժանեաց եւ զութն ձայնսն, եւ կարգեաց շարեաց զյարութեան օրհնութիւնսն», քանի որ ութ ձայները իբրեւ եղանակներ կային Սյունեցուց էլ առաջ, սակայն օրհնության շարականները հին չեն: Այժմ գործածվող ութ ավագ օրհնություններից մեկը վերագրվում է Ներսես Շնորհալուն, ուստի իրավացի է Մ. Օրմանյանը՝ գրելով, որ Ստեփանոս Սյունեցին անշուշտ գրել է բոլոր ութն էլ, որոնցից մեկը հետագայում փոխարինվել է Շնորհալու հորինած ավագ օրհնությամբ:

Ստեփանոս Օրբելյանը հավաստում է, որ Ստեփանոս Սյունեցին նախանձախնդիր էր բարոյականության հարցերում եւ անաչառ դրա խախտումները տեսնելու եւ հանդիմանելու խնդրում: Հովվական ուղեւորություններից մեկի ժամանակ՝ ամռանը, գալով Վայոց ձոր՝ Մոզան ավանը, եւ լուր առնելով իր կողմից երեք անգամ խրատված մի կնոջ շարունակվող պոռնկության մասին՝ նա բանադրում է նրան: Հիշյալ անառակ կինը, որ դիրքի եւ իշխանության տեր էր, որոշում է վրեժխնդիր լինել: Նույն օրը՝ երեկոյան, Ստեփանոս Սյունեցին, ամառվա տապից նեղված, ելնում է Ավագակն ջրի գլուխը՝ զովանալու եւ հանգիստ առնելու, անբարո կինն ու իր սիրեկանը գալիս են նրա պառկած տեղը, եւ կինը սիրեկանին հորդորում է եպիսկոպոսին սպանել: Համոզվելով, որ նա չի համարձակվում դիմել այդ քայլին, անբարո կինն ինքն է սրով կտրում քնած Ստեփանոս Սյունեցու պարանոցը: Եպիսկոպոսին ուղեկցողները ողբերգության մասին իմանում են միայն առավոտյան եւ վերցնելով նրա մարմինը՝ հողին են հանձնում Արկաղան գյուղի Սուրբ Քրիստափորի եկեղեցում (այժմ՝ Արկաղնի (Արգյաղի) Սուրբ Խաչ): Ստեփանոս Սյունեցին սպանվել է հայոց 184 թվականի հրոտից ամսի 15-ին՝ փրկչական տոմարի 735 թվականի հուլիսի 21-ին, որը համապատասխանում է Սիմեոն Աղվաշի հիշատակի օրվան: «Յայսմաւուրք»-ը նրա սպանությունը դնում է հրոտից ամսի 17-ին կամ 18-ին, այսինքն՝ հուլիսի 23-ին կամ 24-ին: Իրավացի է Մ. Օրմանյանը՝ նախապատվությունը տալով Ստ. Օրբելյանի հաղորդած թվականին:

Սյունյաց պատմիչի ասելով՝ աստվածային պատիժը չի հապաղում: Շուտով Վայոց ձորում տեղի է ունենում մի զարհուրելի երկրաշարժ, որին զոհ են գնում տասը հազարից ավելի բնակիչներ, որոշ գյուղեր հողի տակ են թաղվում, աղբյուրներ ցամաքում, եւ նորերը հայտնվում: Հավանաբար երկրաշարժն ուղեկցվում է Սարկողովք (այժմ՝ Վայոց սար, դրանից առաջ՝ Դալիկ թափա կամ Գագաթնածակ) լեռան ժայթքումով, որի խառնարանը ծածկում է Մոզն ավանը: Ստեփանոս Սյունեցու մարմինն Արկաղանից տեղափոխում են Թանահատի վանք, իսկ գավառն էլ, իբրեւ թե՝ բնակիչների վայ ու կականի պատճառով, ստանում է Վայոց ձոր, այսինքն՝ վայերի ձոր անունը: Սակայն այս բացատրությունը սովորական կեղծ ժողովրդական ստուգաբանություն է, որովհետեւ Վայոց ձոր անվանումը հանդիպում է Ղազար Փարպեցու երկում՝ որպես Հովսեփ Հողոցմեցի կաթողիկոսի ծննդավայր գավառ:

Ազդված զարհուրելի բնական աղետից՝ մարդասպան անառակ կինը խորապես սգում է կատարվածի համար, ապաշխարում երկար ժամանակ՝ մինչեւ իր մահը, Թանահատի վանքի դիմաց գտնվող բացօթյա գուբի մեջ եւ թաղվում նույն գուբում:

Դավիթ Արամոնեցու օրոք գործել են Եփրեմ, Խաչիկ, Անաստաս վարդապետները, Դավիթ Հռոմայեցին, Ստեփանոս դրաներեցը, որ հմուտ իմաստասեր էր եւ քերական: Ցավոք, պատմությունը մեզ համար պահպանել է միայն նրանց անունները, բայց ոչ՝ գործերը: Գրական գործունեությամբ է զբաղվել Ստեփանոս Սյունեցու քույրը՝ Սահակդուխտ կույսը, որը հմուտ էր բանաստեղծական եւ երաժշտական արվեստի մեջ: Նա հաստատվել էր Գառնի գյուղի ձորակի մեջ եւ հորինում էր քաղցրանվագ տողեր՝ օժտելով դրանք երաժշտությամբ: Օրբելյանի հավաստմամբ՝ նա վարագույրի ետեւում երաժշտության եւ տաղարվեստի դասեր էլ է տվել: Նրա ստեղծագործություններից հիշվում է Սրբուհի Մարիամի երգը, որին Մաղաքիա Օրմանյանը հակված է ավելացնելու Վահան Գողթնացուն նվիրված «Զարմանալի է ինձ» շարականը, որը սովորաբար վերագրում են նահատակվածի քրոջը: Սահակդուխտը մահացել եւ թաղվել է Գառնու նույն ձորակում:

Ահա սրանք են այն կարեւոր անցքերն ու դեմքերը, որ եղել կամ գործել են Դավիթ Արամոնեցու հայրապետության շրջանում: Նա իր մահկանացուն կնքեց 741 թվին եւ ըստ երեւույթին՝ թաղվեց իր ծննդավայր Արամոնք գյուղում, որը ժամանակավորապես նա դարձրեց Հայոց եկեղեցու հայրապետանոց:

Բաբկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Բարեխոսություն

Ստորեւ բերվում են այն կարեւոր հարցերը, որոնք հաճախ են տրվում բարեխոսությունը մերժողների կողմից:

Սկիզբը՝ 2003-ի թիվ 19-24, 2004-ի թիվ 1-2

Դ. ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ՍՐԲԵՐԸ ԳԻՏԵ՞Ն ՄԵՐ ԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՐԿՐԻ ՎՐԱ:

Սրբերի հոգիները գիտե՞ն մեր կացությունը: Մեր աղոթքները հասնո՞ւմ են նրանց: Դրական պատասխան ենք տալիս, եւ ապացույցները հետեւյալն են.

1) Կասկած չկա, որ երկնքում գիտությունն ավելի է, քան երկրի վրա: Զարմանալի է, երբ մեկը հարցնում է. «Սրբերը երկնքում գիտե՞ն երկրի վրա տեղի ունեցող մեր իրադարձություններն ու մեր աղոթքները»: Պողոս առաքյալը պատասխանում է՝ ասելով. «Որովհետեւ այժմ տեսնում ենք աղոտ, ասես հայելիով, իսկ այն ժամանակ՝ դեմ հանդիման: Այժմ շատից քիչը գիտեմ, իսկ այն ժամանակ կգիտենամ, ինչպես Նա ճանաչեց ինձ» (Ա Կոր. ԺԳ 12):

Հետեւաբար մյուս աշխարհում մեր գիտությունն աճելու է, եւ շատ գաղտնիքներ են բացահայտվելու մեզ համար, երբ մեզանից թոթափենք հոգին կապանքի մեջ պահող այս մարմինը: Այնտեղ հոգու գիտությունը պիտի աճի եւ սահմանափակ գիտության ոլորտից պիտի անցնի առավել ընդարձակ ոլորտ: Այստեղի գիտությանը պիտի ավելանա Աստծուց հոգիներին հայտնվող գիտությունը, այսինքն՝ այն ամենը, որ պարփակված է Աստվածային Հայտնության ոլորտում:

2) Հրեշտակների գիտությունը պարզորոշ երեւում է Տիրոջ հետեւյալ խոսքում. «Ավելի մեծ ուրախություն կլինի երկնքում մի մեղավորի համար, որ ապաշխարում է...» (Ղուկ. ԺԵ 7): Սա նշանակում է, որ երկրի վրա կատարվող իրադարձությունները հասնում են երկնքի բնակիչներին, վերջիններս լինեն հրեշտակներ թե սրբերի հոգիներ: Նրանք գիտեն՝ ով է ապաշխարում եւ ով կարիքն ունի ապաշխարության, եւ ուրախանում են մեկ մեղավորի ապաշխարության համար: Այլապես ինչպե՞ս կուրախանային, եթե երկրի իրադարձությունները չիմանային:

3) Հրեշտակները գիտեն մեր աղոթքները, քանի որ դրանք տանում են Աստծո աթոռի առաջ: Սրա համար կան բազմաթիվ վկայություն-ապացույցներ «Հայտնության» գրքում: Գրված է. «Եվ մի ուրիշ հրեշտակ եկավ ու կանգնեց խորանի մոտ. նա ուներ ոսկե խնկաման, եւ նրան շատ խունկ տրվեց, որպեսզի բոլոր սրբերի աղոթքները մատուցի ոսկե խորանի վրա, աթոռի առաջ: Եվ սրբերի աղոթքը՝ խնկի ծուխը, հրեշտակների ձեռքերից ելավ Աստծո առաջ» (Հայտ. Ը 3-4):

Նմանապես եւ քսանչորս երեցները գիտեն մեր աղոթքներն ու բարձրացնում են Աստծո առաջ: «Հայտնության» գրքում գրված է. «...քսանչորս երեցներն ընկան Գառի առաջ, եւ յուրաքանչյուրն ուներ քնար ու ոսկե բուրվառ՝ խնկով լի, որը սրբերի աղոթքն է» (Հայտ. Ե 8): Սա ապացույց է, որ նրանք գիտեն երկրի վրա մատուցվող աղոթքները, որոնք եւ բարձրացնում են Աստծո մոտ:

Իսկ մանուկների հրեշտակների մասին Տեր Հիսուս Քրիստոսն ասաց. «Զգույշ եղեք, չլինի թե արհամարհեք՝ այս փոքրիկներից մեկին. քանզի ասում եմ ձեզ, որ նրանց հրեշտակները երկնքում շարունակ տեսնում են Իմ երկնավոր Հոր երեսը» (Մատթ. ԺԸ 10):

4) **Աբրահամի, հարուստի եւ Ղազարոսի պատմությունը** (Ղուկ. գլուխ ԺԶ): Այստեղ մեր հայր Աբրահամն ասում է հարուստին. «Որդյա՛կ, հիշի՛ր, որ դու ստացար քո բարիքներն այն կյանքում, իսկ Ղազարոսն էլ՝ չարչարանքները» (Ղուկ. ԺԶ 25): Ինչպե՞ս գիտեր մեր հայր Աբրահամը Ղազարոսի չարչարանքների մասին: Ինչպե՞ս գիտեր հարուստի վայելած բարիքների մասին: Ինչպե՞ս գիտեր, որ հարուստի ընտանիքն «ունի Մովսեսին եւ մարգարեներին», երբ ինքը երկրից հեռացել էր Մովսեսից եւ մնացած մարգարեներից հարյուրավոր տարիներ առաջ: Ինչպե՞ս գիտեր այս ամենը: Ինչպե՞ս կարող էր չիմանալ Աբրահամը, ում մասին Տերն ասաց. «Ձեր հայր Աբրահամը ցանկացավ Իմ օրը տեսնել, տեսավ եւ ուրախացավ» (Հովհ. Ը 56):

5) **Վկայություն նահատակների հոգիներից:** «Հայտնության» գրքում ս. Հովհաննեսն ասում է. «Երբ նա բացեց հինգերորդ կնիքը, սեղանի տակ տեսա այն բոլոր մարդկանց հոգիները, ովքեր զոհվել էին Աստծո խոսքի եւ Նրա վկայության համար, որը պահում էին: Նրանք բարձր ձայնով ասում էին. «Մինչեւ ե՞րբ, Տեր, սո՛ւրբ եւ ճշմարիտ, չպիտի դատես եւ երկրի բնակիչներից չպիտի առնես մեր արյան վրեժը»: Եվ նրանց սպիտակ թիկնոցներ տրվեցին եւ ասվեց, որ մի կարճ ժամանակ հանգստանան, մինչեւ լրանա թիվը նրանց ծառայակիցների ու եղբայրների, ովքեր նրանց պես պիտի սպանվեն» (Հայտ. Զ 9-11): Նշանակում է՝ նահատակներն իրենց մահվանից հետո գիտեն, որ դեռ Տերը նրանց արյան վրեժը չի առել: Նրանք բարձր ձայնով գոչում էին առ Աստված՝ ասելով. «Մինչեւ ե՞րբ ես թույլ տալու, որ չարն իշխի երկրի վրա: Մինչեւ ե՞րբ ես թույլ տալու, որ մարմնով զորեղները ոչնչացնեն Քո զավակներին: Մինչեւ ե՞րբ նրանք պիտի շարունակեն այս արյունը հեղել»: Ինչպե՞ս գիտեն նրանք այս ամենը: Նրանք գիտե՛ն: Եվ երբ նրանց ծառայակիցների եւ եղբայրների թիվը լրանա, դեռ է՛լ ավելին կիմանան:

6) **Եղիա մարգարեի մասին զարմանալի պատմությունը (Բ Մն. գլուխ ԻԱ):** «Երկրորդ մնացորդաց» գրքում գրված է, որ Հովրամ արքան սպանում է իր բոլոր եղբայրներին, քայլում Աքաաբ արքայի ճանապարհներով, Հուդայի բլուրների վրա բարձրություններ կանգնեցնում, Երուսաղեմի ժողովրդին պոռնկանալ տալիս եւ Հուդայի ժողովրդին խոտորեցնում: Ապա նամակ է ստանում Եղիա մարգարեից, **ով շատ տարիներ առաջ արդեն հեռացել էր երկրից,** բարձրացել երկինք: Եղիա մարգարից նրա ստացած նամակում ասվում է. «Այսպես է ասում քո Դավիթ հոր Տեր Աստվածը. քանի որ չգնացիր դու քո հայր Հովսափատի ճանապարհներով, ոչ էլ Հուդայի արքա Ասայի, այլ գնացիր Իսրայելի թագավորի ճանապարհներով.... Տերը մեծ հարվածներ կհասցնի քեզ քո ժողովրդի մեջ» (Բ Մն. ԻԱ 12-14): Ինչպե՞ս սա պատահեց: Ինչպե՞ս երկրից հեռանալուց հետո Եղիան իմացավ՝ ինչ է տեղի ունենում, եւ ինչպե՞ս իր նամակն ուղարկեց Հովրամին:

Ե. ՍՐԲԵՐԻ ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ:

1) Սամվել մարգարեին, երբ դեռեւս կենդանի էր, հարցրին կորած էշի մասին: Նրա մասին ասացին. «Այս քաղաքում Աստծո մարդ կա, մի փառավոր մարդ. այն ամենը, ինչ ասում է, կատարվում է: Ուստի գնանք այնտեղ, որ մեզ պատմի մեր ճանապարհները» (Ա Թագ. Թ 6): Եթե Աստծո մարդը, դեռեւս երկրի վրա գտնվելով, գիտեր անտեսանելին, որքան առավել նրա հոգին կիմանար երկնքում:

2) Երբ Եղիսեն երկրի վրա էր, իմացավ Գեեզիի թաքուն արարքը, երբ վերջինս Նեեման Ասորուց նվերներ վերցրեց (Դ Թագ. Ե 25-27):

3) Արամի (ասորիների) թագավորի սպասավորներից մեկն իր տեր թագավորին ասաց Եղիսեի մասին. «Եղիսե մարգարեն Իսրայելում պատմում է Իսրայելի արքային այն բոլոր խոսքերը, որ դու ասում ես քո ննջասենյակում» (Դ Թագ. Զ 12):

Շարունակությունը՝ էջ 5

ԵՂԻՇԵ ԵՎ ՂԱԶԱՐ ՓԱՐՊԵՑԻ՝ ՊԱՏՄՈՂ ԵՎ ՎԵՐԱՊԱՏՄՈՂ

Սկիզբը՝ թիվ 2

5-րդ դարի մեր մյուս պատմիչը՝ Փավստոս Բուզանդը բազմաթիվ հայտնի ու գրեթե անվերծանելի մակդիրներով փառաբանում է Մամիկոնյան ցեղը, որին ըստ նախնյաց կարգի՝ հանձնված էր ստրատելատությունը, սպարապետությունը եւ զորավարությունը Մեծ Հայքի բովանդակ զորքերի վրա՝ ընդգծելով նրանց ոչ միայն ռազմի հմտությունն ու սխրանքը, այլ ոչ պակաս նաեւ քաջի անուն, բարի համբավ թողնելու նրանց տոհմիկ առաքինությունը. **«.... աներկիւղ քաջասիրտ նահատակք քաջանունք, բարենշանս բարեհամբաւք բարեգործք յաջողակք ի գործ պատերազմաց ի բուն ի նախնեացն կարգաց ի Մամիկոնեան ազգին, ի վերայ իշխանութեանն բովանդակ՝ ի վերայ ամենայն զօրավարութեանն բազմութեանն Հայոց մեծաց, հանապազ յամենայն ժամ յաղթող ազգին պարգեւեալ յերկնից բարիանուն իրաքաջ ի մեծի նահապետութեան պատերազմի»** (Փաւստոսի Բիւզանդացւոյ Պատմութիւն Հայոց, բնագիրը՝ Ք. Պատկանյանի, Երեւան, 1987, դպրություն 4, գլ. Բ, էջ 106, 107):

Ուրեմն ըստ Փավստոսի՝ Մամիկոնյան հաղթող տոհմին երկինքն էր պարգեւել բարի անուն եւ քաջություն:

Եղիշեի Վարդան սպարապետը՝ իբրեւ Փ. Բուզանդի փառաբանած Մամիկոնյան տոհմի արժանի զավակ, Ավարայրի դաշտում հայ նախարարների եւ զորքի առջեւ արտասանած ճառում հայ զորականին ոչ թե ոգեշնչում է երկնային կյանքի երանությամբ, այլ հորդորում է **քաջի անուն թողնել հենց երկրի վրա**, որով եւ **անմոռաց կլինեն** նաեւ երկնքում, եւ իբրեւ օրինակ՝ Վարդանը վկայակոչում է Հին Կտակարանից Հուդա եւ Մատաթիա Մակաբեներին. **«...որպէս մարտուցեալ կռուեցան ի վերայ աստուածատուր օրինացն ընդդէմ թագաւորին Անտիոքացւոց: Զի թէպէտ եւ ի նմին կատարեցար մահուամբ, սակայն անուն քաջութեան եկաց մինչեւ ցայսօր ժամանակի, ո՛չ միայն յերկրի, այլ եւ անմոռաց յերկինս»** (Եղիշէ, Վասն Վարդանայ եւ նորա պատերազմին, ի լոյս ածեալ բաղդատութեամբ ձեռագրաց, աշխատութեամբ Ե. Տէր-Մինասեանի, Ե., 1957, էջ 105): Մենք չգիտենք, գուցե Վարդանը հայ զորականին ոգեշնչել է հենց Հայկ Նահապետի օրինակով, որի անունը՝ իբրեւ հսկայի, Մ. Խորենացուց առաջ հիշատակում է 5-րդ դարի սկզբին գրված Ագաթանգեղոսի պատմությունը (Ագաթ., §767, **«արդ՝ առեալ սկայազօրն [Տրդատ] հայկաբար զութ արձանսն՝ ի վերայ հուրց թիկացն զայն դնէր եւ ըստանձնեալ բերէր ի վկայարանս տաճարացն»**) կամ **սեգ Տրդատի**, որ. **«Մեծ անուն պարծանաց քաջութեան անձին ստանայր, եւ զհոյակապ շքեղութիւն յաղթութեան ընդ ամենայն աշխարհ կացուցանէր»** (Ագաթ., §123):

Եղիշեի հերոսը պատրաստվում է նահատակվել եւ իրոք էլ նահատակվում է Հայ եկեղեցու եւ հայրենի երկրի ազատության համար: Եկեղեցին եւ երկիրը Եղիշեի համար միասնական են, ինչպես հոգին եւ մարմինը, եւ թշնամին հենց այդ միասնությունն է ցանկանում պառակտել՝ Հայոց աշխարհում զրադաշտականություն տարածելու, ժողովրդին բռնի հավատափոխ անելու իր դիվային ծրագրով, որին դիմագրավում են Հայաստանում թե՛ աշխարհականը եւ թե՛ հոգեւորականը: Եղիշեն մեծ հմտությամբ ցույց է տալիս, թե ինչպես Հովսեփ կաթողիկոսը եւ նրա հետ եղած սբ. Ղեւոնդյանք, Մուշկան Նիսալավուրտի եւ Վասակ Սյունու ձեռքը գերի ընկնելուց հետո, գրավոր բողոք են հղում պարսից արքունիք՝ ոչ թե իրենց անձերի փրկության, այլ Հայոց աշխարհը շեն պահելու համար. **«Քանզի ոչ եթէ ակնկալութիւն ինչ էր երանելեացն ըստ մարմնաւոր կենացս, այլ իմաստութեամբ հնարս խնդրէին լինել փոխանակ ամենայն աշխարհին շինութեան»**: Իսկ երբ նույն ամրոցում գտնված երկու հարյուր տասներեք աշխարհականները, պարենից զուրկ լինելով, ստիպված անձնատուր են լինում, նահատակվում են հանուն **շեն եկեղեցիների, անքակ տաճարների** եւ **սուրբ եկեղեցու** միաբանության (Եղիշէ, Ե., 1957, էջ 123):

Աշխարհականների ու հոգեւորականների այս փոխադարձ զոհաբերությունը, որ նույն դրվագում խորաթափանց կերպով ցուցադրում է Եղիշեն, ի հայտ է բերում եկեղեցու եւ հայրենիքի, հոգու եւ մարմնի փոխադարձ, անքակտելի կապը: Եղիշեն փառաբանում է նահատակությունը՝ բառիս հերոսություն իմաստով՝ հանուն Հայոց եկեղեցու եւ հայրենի երկրի: Դրան հակառակ՝ Ղազար Փարպեցին քարոզում է նահատակություն՝ այն աշխարհում երանության հասնելու համար:

Եղիշեի ոգեշունչ մատյանում, չնայած պատմիչի բանաստեղծական հուզառատ ոճին ու ոգուն, Վարդան Մամիկոնյանի կերպարը կերտված է իբրեւ իրական կենդանի զորավար:

Եղիշեն իր պատմելի սպարապետին ոչ մի անգամ սուրբ կամ երանելի չի անվանում՝ հակառակ Ղազար Փարպեցու, այլ վերաբերում է նրան իբրեւ կատարյալ աշխարհիկ անձի եւ կենդանի գործող մարդու՝ բնորոշելով նրան միայն զորավարին վայել մակդիրներով՝ մեծ, առաքինի, արի, քաջ, կորովի, ինչպես հետեւյալ օրինակներում. **«Ի գնդին Վարդանայ», «սկսաւ սպարապետն խօսել», «իբրեւ ետես մեծն Վարդան», «զայս ամենայն առաքինի զօրավարն խօսեցաւ», «իսկ արին Վարդան յառաջ մատուցեալ», «ի վեր հայեցաւ քաջն Վարդան», «իսկ կորովին Վարդան իւրովք քաջ նիզակակցօքն», «բայց քանզի անկեալ էր զօրավարն հայոց ի մեծ պատերազմին»**, յազգէն Մամիկոնէից քաջն Վարդան» (Եղիշէ, Ե., 1957, էջ 96-120): Այս ամբողջ ընթացքում Եղիշեն մի անգամ միայն ունի **«երանելի երէցն Ղեւոնդ»** (Եղիշէ, Ե., 1957, էջ 106):

Բայց նույնիսկ Ավարայրի ճակատամարտում հերոսաբար նահատակվելուց հետո էլ Եղիշեն Վարդանին երանելի չի կոչում: Մի անգամ միայն, ընդհանուր ձեւով, ճակատամարտում զոհված հայ նախարարների ու ռազմիկների մասին գրում է. **«Վասն այնորիկ եւ ոչ կարէին, կալ ճշմարտիւ ի վերայ սուրբ մարմնոց անելեացն»** (Եղիշէ, Ե., 1957, էջ 118): Վարդանը սուրբ կամ երանելի չի կոչված մինչեւ իսկ այն ժամանակ, երբ Ապար աշխարհի հավատափոխ պարսիկ մոգպետը գիշերային սքանչելի տեսիլքում դեպի երկինք վերացող հայոց նահատակների գնդի մեջ ճանաչում է Վարդան Մամիկոնյանին, Արտակ Պալունուն եւ Խորեն Խորխոռունուն, որոնք իրենց ձեռքին ինը պսակ ունեին՝ դեռեւս չնահատակված սուրբ Ղեւոնդյանց եւ հավատափոխ մոգպետի համար (Եղիշէ, Ե., 1957, էջ 150-151):

Եղիշեի Վարդանանց պատմության մեջ, ըստ ամենայնի, զգացվում են բանաստեղծ պատմիչի պաթոսն ու հայրենասերի կիրքը, մինչդեռ Փարպեցուն կարդալիս ընթերցողն ընդգծված-ցցուն զգում է առավելապես վկայաբանի նահատակության պաթոսը: Հրանտ Արմենն ինքն է հաստատում, թե ի տարբերություն Եղիշեի՝ Փարպեցին որքա՜ն նոր հոգեւոր մակդիրներ է փակցնում Վարդան Մամիկոնյանին՝ «սուրբ Վարդան», «երանելի սպարապետ Վարդան», «երանելի սուրբ նահատակ» եւ այլն եւ այլն: Եվ դա հենց այն նույն դրվագներում, որտեղ Եղիշեն նրան պարզապես զորավար է ներկայացնում: Ասենք նաեւ, որ Փարպեցու գրքում դեռեւս կենդանի, գործող, զենքը ձեռքին մարտնչող Վարդան սպարապետը հենց սկզբից ներկայացվում է իբրեւ երանելի նահատակ՝ սրբի լուսապսակը ճակատին: Տպավորությունն այնպիսին է, թե հայ իշխանների, զորականների ու ժողովրդի հետ խոսում ու շփվում է ոչ թե կենդանի անձը, այլ սուրբ Վարդան նահատակը:

Այս տեսակետից չափազանց ուշագրավ է Ղ. Փարպեցու պատմության մեջ Վարդան Մամիկոնյանի եւ նրա երկու եղբայրների հենց առաջին հիշատակումը. «Եւ վասն զի ոչ գոյր իւր (Սահակայ հայրապետի) արու որդի, բայց միայն դուստր մի, զոր էր տուեալ կնութեան Համազասպայ տեառն Մամիկոնէից եւ Հայոց սպարապետի, որ ծնաւ ի Համազասպայ երիս արու որդիս, զսուրբն Վարդան եւ զսուրբն Հմայեակ եւ զերանելին Համազասպեան» (Փարպեցի, դրուագ Ա, գլ. ԺԸ, էջ 37): Նշանակի՝ այս գրելու պահին՝ 5-րդ դարի վերջին, Վարդան եւ Հմայակ Մամիկոնյանները Հայ եկեղեցու կողմից արդեն սրբերի կարգն էին դասվել, իսկ նրանց երրորդ՝ կրտսեր եղբայրը վախճանված պետք է լիներ: «Երանելի» մակդիրը Փարպեցին գործածում է բացառապես վախճանված կամ զոհված անձանց վերաբերյալ: Նույն պատկերը նկատում ենք եւ Ավարայրում նահատակված նախարարների դեպքում: Եղիշեն այստեղ, զոհված ինը նախարարներին թվարկելիս, նրանցից յուրաքանչյուրին զատ-զատ մեծարում է ռազմի կորովը կամ բնավորությունը հատկանշող ուրույն մակդիրով՝ Քաջն Վարդան, Խորէնն Կորովի, Արին Արտակ, Զարմանալին Տաճատ, Իմաստունն Հմայեակ, Հրաշակերտն Ներսեհ, Մանուկն Վահան, Արդարն Արսէն, Յառաջադէմն Գարեգին (Եղիշէ, Ե., 1957, էջ 119-120): Մինչդեռ Ղ. Փարպեցին, Եղիշեից քաղելով նահատակված ինը նախարարների նույն ցուցակը, բացի սուրբ Վարդանից, մնացյալ նախարարներին զատ-զատ երանելի է անվանում՝ Եղիշեի բազմազան մակդիրների փոխարեն՝ սուրբն Վարդան, երանելին Խորէն, երանելի սեպուհն Արտակ, երանելին Տաճատ, երանելին Հմայեակ, երանելին Ներսեհ, երանելին Վահան, երանելին Արսէն, երանելին Գարեգին (Փարպեցի, դրուագ Բ, գլ. ԼԹ, էջ 72):

Այստեղից էլ հետեւում է, որ Ավարայրում զոհված ինը նախարարներից միայն սպարապետ Վարդան Մամիկոնյանն է սուրբ հռչակված եղել:

Շարունակելի

Ալբերտ Մուշեղյան
Բանասիրական գիտ. դոկտոր

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Բարեխոսություն

Սկիզբը՝ էջ 4

4) Սովի ժամանակ Եղիսե մարգարեն իմացավ, որ Իսրայելի թագավորը պատգամավոր է ուղարկել սպանելու իրեն (Դ Թագ. Զ 32): Եթե դեռեւս երկրի վրա Եղիսեն ուներ գաղտնիքներն իմանալու շնորհ, որքան ավելի կիմանար երկնքում՝ մարմնից ձերբազատվելուց հետո:

5) Նմանապես, ս. Պետրոս առաքյալը գիտեր Անանիայի եւ Սափիրայի գաղտնի արարքը: Նա բացահայտեց այն եւ պատժեց նրանց (Գործք Ե 3, 9):

6) Սուրբ Պողոսը նույնպես գիտեր, որ իր մեկնումից հետո հափշտակող գայլեր պիտի մտնեն եփեսացիների մեջ եւ չխնայեն հոտին (Գործք Ի 29): Եթե դեռեւս մարմնում գտնվելիս առաքյալներն այդքան գիտություն ունեին, ապա որքան ավելի Տերը պիտի հայտներ նրանց երկնքում:

Այս սուրբերն ունեն գիտություն եւ պատգամ մարդկանց համար: Նրանց կյանքը, որ սկսվել է երկրի վրա, չի վերջացել դեպի երկինք նրանց մեկնումից հետո: Մենք նրանց միջնորդությունը խնդրում ենք ավելի, քան նրանցը, ովքեր մեզ նման դեռեւս պայքարում են երկրի վրա եւ չեն հեռացել այս աշխարհից:

Զ. ՍՐԲԵՐԻ ՄԵԾՈՒԹՅԱՆ ԱՅԼ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1) Եղիսե մարգարեի ոսկորները մեծ գործեր կատարելու զորությունն ունեին: Նրանք շնորհակիր էին եւ մեռած մարդուն կենդանացրին առանց աղոթքի, միայն հպման միջոցով: Դրանք պարզապես անկենդան ոսկորներ էին (Դ Թագ. ԺԳ 21): Ուրեմն որքա՜ն ավելի ներգործություն կունենար Եղիսեի հոգին երկնքում: Անկասկած նրա հոգին ավելի զորավոր է, քան ոսկորները՝ ավելի մեծ գիտություն ունենալով եւ Տիրոջ առաջ հաճելի լինելով: Որքան ավելի ներգործություն ունեն Եղիսեի նման սրբերի հոգիները երկնքում:

2) Եթե Պողոսի մարմնին դիպած թաշկինակներն ու վարշամակները բազմաթիվ հիվանդների բժշկելու եւ բազմաթիվ դեւեր քշելու շնորհն ունեին (Գործք ԺԹ 12), որքան ավելի շնորհ ունեն նրա եւ նրա նման սրբերի հոգիները երկնքում:

Է. ԱՇԽԱՐՀԻՑ ՀԵՌԱՑԱԾ ՍՐԲԵՐԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ ԵՆ ԱՊՐԵԼ:

Տերն այս իրողությունը բացատրեց՝ ասելով. «... չե՞ք կարդացել Աստծուց ձեզ ասվածը. «Ես եմ Աբրահամի, Իսահակի եւ Հակոբի Աստվածը»: Իսկ Աստված մեռելների Աստված չէ, այլ ողջերի» (Մատթ. ԻԲ 31-32): Նշանակում է՝ այդ սրբերը շարունակում են ապրել: Ուստի ինչո՞ւ նրանց մեռած համարել եւ նրանց աղոթքները չխնդրել:

Մենք չպետք է մոռանանք նաեւ Մովսեսի եւ Եղիայի հայտնվելն ու հանդիպումը Տեր Հիսուսի հետ Պայծառակերպության լեռան վրա: Մովսեսը վախճանվել էր Քրիստոսի ծննդից տասնչորս դար առաջ, սակայն շարունակում է ապրել, ինչպես Եղիան, ով երկինք էր բարձրացվել: Նրանց հոգիները չմեռան, այլ դրախտում են եւ տեսնում են ավելին, քան մենք:

Ը. ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐԻ ԲԱՐԵԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Զաքարիա մարգարեի գրքում երկու օրինակ կա այս մասին.

1) **Երուսաղեմի համար հրեշտակի բարեխոսությունը:** Հրեշտակն աղոթեց ու ասաց. «Տե՛ր ամենակալ, մինչեւ ե՞րբ չես ողորմելու Երուսաղեմի եւ Հուդայի քաղաքներին, որոնց անտեսեցիր այս յոթանասուն տարի» (Զաք. Ա 12): Եթե հրեշտակը բարեխոսեց Երուսաղեմի համար առանց նրա խնդրանքի, որքան առավել կբարեխոսի քեզ համար, երբ խնդրես նրա աղոթքները:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ՄԱՐԴԸ ԵՎ ՀԱՎԵՐԺՈՒԹՅՈՒՆԸ
Համո Սահյան - 90

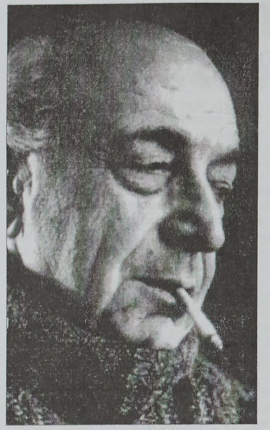

Սկիզբը՝ թիվ 2

Օր ծերության Հ. Սահյանին դժվար ժամանակներ բաժին ընկան: Եվ օրհնեց նոր մարդկանց ու նոր կյանքը, եւ հիասթափվեց ու վիրավորվեց խաբված մանկան նման.

Եկան... Տիրացան ու ավերեցին,
Իրենց մեղքերը մեզ չներեցին......
Եվ ի՞նչ մնաց մեզ... մրսած մեղկություն,
Շապիկը հանած օձի մերկություն...
Թող կեցցեն այս նոր նորին մեծություն
Վերին պարոնայք Քաջնազարները:
(«Եվ ինչ մնաց մեզ»)

Վերստին Քաջ Նազարը, վերստին Թումանյանի հայացքի անդրադարձը: Հաջորդում է ավելի խիստ մի դատաստան՝ ինքնադատաստանի ձեւով.

Ինձ համար ամեն ինչ կորած է,
Էլ ոչ ոք եւ ոչինչ ես չունեմ:
Ծամում եմ իմ բաժին չոր հացը,
Եվ քունս չի տանում, որ քնեմ:
...Փոխվել են դերերն ու տեղերը,
Բայց նույնն է երախը վիշապի...
Որտե՞ղ են այս երկրի տերերը,
Աղոթեմ, որ մահս շտապի...
(«Աղոթեմ»)

Հանրային կյանքի այս վայրիվերումների մեջ ապրելը դժվար է. քաղաքականացված կյանքն ապականում է մարդկային ամեն մի հարաբերություն եւ ամեն ինչ բեւեռացնում՝ կա՛մ յուրային, կա՛մ թշնամի: Արժեքները վերանում են, մնում են միայն պահին ու դիրքին հարմարեցված հարաբերությունները: Ըստ այդմ էլ փոխվում են մարդկային կապերը: Ամեն ոք դառնում է ծրագրված, որ, անկախ ամեն ինչից, նախապես արդեն գիտի, թե ինչ պիտի անի, ում հետ ինչպես վարվի: Մարդն այդ իրականության մեջ աստիճանաբար օտարվում է ինքն իրենից, իր շրջապատից, իր նախկին կապերից: Փոխվում է կյանքը, ավելի վայրագ ու դաժան ձեւեր ընդունում, փոխվում է նաեւ մարդը...

Ի՞նչ պիտի աներ Հ. Սահյանն այս դեպքում. իրեն վերստին նորոգելու եւ վերագտնելու համար նա պիտի վեր կենար եւ տարիների իր փորձին վստահ նորից գնար մայր բնության գիրկը.

Մթնած մեգ եմ ոտից գլուխ,
Բայց այդ մեգը ես չեմ:
Այնքան տարվա ճամփորդ եմ հեգ,
Բայց այդ հեգը ես չեմ:
Շատ եմ փորձում ինձ հանդիպել,
Փորձս փորձ է մնում...
Հազար մարդ է մեջս նստած,
Բայց ոչ մեկը ես չեմ...
(«Մթնած մեգ եմ...»)

Սահյանի ինքնաօտարումը նրան վանում, կտրում է հանրային կյանքից եւ բնաշխարհի մեջ իրեն բերում ու կանգնեցնում իր իսկ աչքի առաջ՝ որպես բանաստեղծ, որպես ստեղծող, որն «...Ուր լինի, ինչ էլ դառնա, Իմացիր՝ գառն է մատաղիդ» եւ «Ես որքան փախչում եմ ինձանից, Այնքան իմ խորքերն եմ մտնում»: Եվ ազատագրվել ինքդ քեզանից չես կարող:

Արդեն շատ եմ հոգնել դահլիճներից փարթամ,
Քարոզներից տարտամ ու վեճերից:
Գնամ քարափներիս լռությունը կարդամ,
Վերջին անգամ փորձեմ ճանաչել ինձ:
(«Արդեն շատ եմ հոգնել...»)

Նույն մոտիվը պահպանելով գրքից գիրք՝ փոխվում է բանաստեղծի տարիքը, ուրեմն՝ նաեւ կենսափորձը: Եվ ամենեւին էլ բանաստեղծի վերադարձի փիլիսոփայությունը նույնը չէ կյանքի սկզբին, կյանքի կեսօրին եւ կյանքի մայրամուտին: Պատկերները նույնն են, բայց տարբեր է վերաբերմունքը: Աշխարհը չի փոխվում, փոխվում է մարդը: Բնությունից՝ չփոխվող աշխարհից, կտրվելն իր կյանքը չապրելու կամ ապրածը կրճատելու պես է:

Արթնացեք, հուշեր, մի հնար ճարեք,
Ազատեք այսքան հոգսից ու ցավից,
Իմ այս երկնաքեր ցուրտ քարանձավից
Ինձ Տասնա սարի փեշերը տարեք:
(«Տասնա գետակը»)

Ի վերջո, բնության ու հանրության վեճի եւ հաշտության, հուշի եւ վերհուշի բոլոր անդրադարձները մի արտացոլք ունեն, որի մեջ ինքն է՝ բանաստեղծը: Այս ինքնաօտարումը, որ գրքից գիրք անցնող առանցքային խոհ է, գալիս- հասնում է օր ծերության, բայց վերստին տեսակի ամբողջական նկարագիրը չկա: Ո՞վ եմ ես հարցի պատասխանն այսպիսի դարձերեսներ ունի.

Սա 20-րդ դարն է:

Մի կողմից՝ անդադրում ինքնաորոնում ու ինքնագտնումի մոլեգին ճիգ, մյուս կողմից՝ ինքն իրենից փախչելու, հեռանալու, ինքնաօտարացման կործանարար մի տարերք, որ ըստ ամենայնի դարձել են 20-րդ դարի համաշխարհային գրականության հիմնահարցերը՝ գիտակցության հոսքի եւ գոյափիլիսոփայության ամբողջ գեղագիտությամբ:

Ինքնահաստատման աղերսը դառնում է գերագույն նպատակ: Այս առանցքային միտքը նաեւ Պ. Սեւակի «Եղիցի լույս»-ի ամբողջ գաղափարախոսությունն էր: Դիմելով Տիրոջը՝ բանաստեղծն ասում էր. «Բարեխոսս եղիր իմ եւ ի՜մ միջեւ, Որ բանն ավարտվի ինքնահաստատությամբ <...> Թե չէ ես այսպես ապրել չե՜մ կարող» («Բարեխոսս եղիր իմ եւ իմ միջեւ»): Դիմելով մայր բնությանը՝ Սահյանը փորձում էր իրար բերել իր բեւեռները, որպեսզի ամբողջանար: Նույնն է. այս դեպքում էական չէ, թե ո՞ւմ ես դիմում, էականն այն է, թե ինչո՞ւ ես դիմում եւ ի՞նչ ելք ես տեսնում հոգեկան այդ ճգնաժամից: Սահյանն իր լուծումը գտավ, այսինքն՝ այդ ելքը նա ի սկզբանե գիտեր: Բայց այդ ելքն էլ ելք չէր, որովհետեւ ինքնագտնումի պահին անգամ հոգեկան երկփեղկումը բացվում էր անդունդի պես, իսկ ինքնաօտարումն արդեն իսկ մահ էր՝ ոչնչանալու աստիճանի եւ ոչ թե մի նյութից մեկ այլ նյութի փոխարկվելու ձեւով: Այս ամենը կյանքը դարձնում են հարցականներով լցված լռություն, դրամատիկական լարվածության հասած լռություն, որի մեջ բանաստեղծն է ու բառը:

Ահա այս անընդհատական լռության մեջ է բանաստեղծի կյանքը. իրեն լրիվ գտավ, ճանաչեց՝ կորած է. իրենից լրիվ հեռացավ, մոռացավ՝ կորած է: Ու այդ պահին է, որ վերագտնումը փոխադարձ ձեւեր է ընդունում, եւ դա այնքան բնական, որ թվում է իրական.

Այստեղ ամեն ինչ ապուպապոտ է,
Հորոտ-մորոտ է, մանկությունոտ...
Խեղճության հոտ է, խենթության հոտ է,
Պարզության հոտ է, մաքրության հոտ:

Հողն՝ իմաստուն այր, ես մի բուռ հող եմ,
Թող նեկտար բխի իմ ընդերքից...
Առուն՝ բանաստեղծ, ես ընթերցող եմ,
Եվ չեմ հագենում նրա երգից:

Ես ծառի պես եմ, ծիծառի պես եմ,
Մամուռի պես եմ, աղբյուրի պես...
Ինչ որ տեսնում եք, բոլորը ես եմ,
Ես ամեն ինչ եմ, ամեն ինչ՝ ես:
(«Այստեղ ամեն ինչ...»)

Այսպես գրվում է նաեւ կյանքի վերջը:

Որերորդ անգամ լինելով՝ Սահյանն անդրադառնում է այն, թվում է թե, ավարտված, բայց դեռեւս չմարող բանավեճին, ճշտում այն հարցի պատասխանը, թե ի՞նչ է գտել իր լեռներում: Պատասխանը նույնն է, բայց ոչ թե որպես ասածի կրկնություն, այլ իմաստի լրացում, ըստ որի՝ նա գտել է իր ակունքներն ու տոհմածառի արմատները եւ այդտեղի ամենաջինջ աղբյուրներով կարող է «Լվանալ ու պարզաջրել Ապականված մի ողջ աշխարհ» եւ ապրում է այդ կյանքը. «Ամեն տիտղոս ու պարգեւից, Ամեն դիրքից ամաչելով... Երգ երգելու հրճվանք կոչված Տառապանքին ինձ խաչելով» («Ի՞նչ ես գտել»): Եվ նորից նույնը. «Իմ սար ու ձորից ձեռ չեմ քաշելու...Եվ արձագանքն եմ նրանց լռության... Կածանը՝ տողն իմ կենսագրության» («Իմ սար ու ձորից»):

Սարեր, ես ձեր երգիչն էի,
Ձեր խղճի կանչն ու խիղճն էի...
Ես ձոր կիջնեմ, ժամն է էլի,
Իսկ դուք երկինք թռեք:

Ականջ արեք վերջին անգամ,
Մի սպասեք, թե ես կգամ,
Ձեր երթի մեջ արդեն չկամ,
Ինձ բացակա դրեք:

Ինձ որձաքար մի ծանրադիր,
Ինձ տապան ու տապանագիր,
Հողիս վրա՝ կանաչ-կարմիր
Ձեր փեշերը փռեք:

Ինչ որ բաժին դարձրի ջրի,
Ինչ որ տողեր չդարձրի,
Ինչ որ գրել չհասցրի,
Իմ փոխարեն գրեք:
(«Սարեր...»)

Շարունակությունը՝ էջ 7

ՀԱՅՈՑ ՊԱՀԱՆՋԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՑՈԼՈՒՄԸ ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ԳՐԱԾ ԴԻՄՈՒՄ-ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՄ

Հայ ժողովրդի բազմադարյան պատմության հիմնական ակունքներից մեկը Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին է, որը պետականության չգոյության պայմաններում միշտ էլ ստանձնել է քաղաքական իշխանության գործառնություններ, ուստի ամենեւին էլ պատահական չէ, որ Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատումից հետո ստեղծված անբարենպաստ պայմաններում անգամ Հայոց եկեղեցու ազգանվեր սպասավորները չմոռացան Հայ Դատը: Դեռեւս 1926 թ. ապրիլի 1-ին՝ Լոզանի կոնֆերանսից ոչ շատ հետո, խորհրդային իշխանությունների կողմից անբարեհույս համարվող Ամերիկայի հայոց թեմի առաջնորդ Տիրայր արքեպիսկոպոսը Գեւորգ Ե Սուրենյանց Կաթողիկոսին գրում էր. **«Միշտ ալ շեշտած ենք որ Ռուսաց մեր երկրի մէջ լինելու պարագան մեր երկրի փրկութեան հիմն է: Գրած ենք Տ. Գարեգին եպիսկոպոսին, որպէսզի մեր կառավարական շրջաններին մէջ խօսէ մեր երկրի սահմաններն ընդլայնելու խնդրի նկատմամբ (դէպի Նախիջեւան, Կարս, Արտահան եւն), որպէսզի գաղթականութեան մուտքն այնտեղ հնարաւորութիւն դառնայ: Անտարբեր եղած չենք եւ չէինք կարող լինիլ մեր սեփական երկրի վերաշինութեան գործի նկատմամբ, վասնզի Հայ եկեղեցւոյ պաշտօնեայ լինելով հանդերձ, հայ մարդ ենք, այդ երկրի զաւակ եւ այդ երկրի շահերուն նուիրուած»** («Վավերագրեր Հայ եկեղեցու պատմության. 1921-1938 թթ.», կազմեց՝ Ս. Բեհբուդյան, Երեւան, 1994, էջ 79): Այսպիսին էր Հայ եկեղեցու սպասավորների հավատամքը:

Երկրորդ աշխարհամարտից անմիջապես հետո Հայ եկեղեցու պաշտոնյաները վերսկսել են փորձերը Թուրքիային անցած հայապատկան երկրամասը Հայաստանին վերադարձնելու ուղղությամբ, մանավանդ որ, ինչպես Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գեւորգ Զ Չորեքչյանն է գրում, **«այդ իմաստով բազմաթիւ դիմումներ ենք ստացել աշխարհի ամեն կողմը ցրուած հայերի կողմից»** (ՀՀ ՊԿՊԱ, ֆ. 409, ց. 1, գ. 753, թ. 1): Ներկայացնենք այդ նամակներից ընդամենը մեկը, որը 1945 թ. հուլիսի 22-ին գրել էր նախկին թրքահայ սովետական քաղաքացի Մաղաք Փափազյանը: Նրա նամակում մասնավորապես ասվում է. **«Վեհափառ հայր, ներեցէք եւ թոյլ տվէք հարցնելու, ամեն մի հայի շատ հուզող մի հարց, թե արդյոք Ամենայն Հայոց նորընտիր Կաթողիկոսը՝ Գեւորգ 6-րդը, մտադրություն չունի՞ դիմելու երեք մեծ տերությունների ղեկավարների խորհրդակցության, Թրքահայաստանի տերիտորիաներից Սովետական Հայաստանին միացնելու եւ դրանով Թրքահայաստանի թրքական տեռորից փախած, օտար երկրներում պանդխտության մեջ գտնվող, հայության Հայրենիք՝ Սովետական Հայաստանի վերադարձի հնարավորություն ստեղծելու խնդիրը, երեք մեծ տերությունների ղեկավարների խորհրդակցությունում քննարկության ենթարկելու եւ դրական իմաստով լուծելու համար»** (ՀՀ ՊԿՊԱ, ֆ. 409, ց. 1, գ. 295, թ. 2):

Էջմիածնում գումարված Ազգային-եկեղեցական ժողովի պատգամավորները 1945 թ. հունիսի 26-ին Թուրքիային անցած հայապատկան հողերը Խորհրդային Հայաստանին վերադարձնելու խնդրանքով դիմում են հղել Ի. Վ. Ստալինին. **«Մեծ Ստալին, դուն պողպատէ վճռականութեամբ իրագործեցիր ուքրանացիներու, բելոռուսներու, մոլդավացիներու եւ բալտիկ ժողովուրդներու ազգային ամբողջացումը,-** գրված է նամակում,- **դուն նաեւ թշնամիի անարգ լուծէն ազատեցիր լեհերը, չեխոսլովաքները, աւստրիացիները, բուլղարները եւ եուկոսլաւները՝ իրաւամբ նուաճելով համայն ազատասէր մարդկութեան սիրտը եւ ժողովուրդներու ազատարարի կոչումը:**

«Մեծ Ստալին, մենք եւս ձայնակցելով Ամերիկահայ Ազգային Խորհուրդի դեկլարացիային՝ ուղղուած Սան Ֆրանսիսկոյի պատգամաւորներուն եւ մամուլին, մէկ ու կէս միլիոն դժբախտ եւ հայրենազուրկ հայերու անունով կը դիմենք ձեզ-նոյնպէս իրագործել հայ ժողովրդի ազգային ամբողջացումը, կցելով Թրքահայաստանի հողերը Սովետական Հայաստանի երկրամասին եւ կազմակերպելով աստանդական հայերու վերադարձը իրենց մայր երկիրը» (Գ. Լազեան, Հայաստան եւ Հայ Դատը հայ եւ ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ, Երեւան, 1991, էջ 349-351):

Նամակը ստորագրել էին Ամենայն Հայոց նորընտիր Կաթողիկոս Գեւորգ Զ Չորեքչյանը, Կիլիկիո Կաթողիկոս Գարեգին Ա-ն, Երուսաղեմի պատրիարք Կյուրեղ Բ Իսրայելյանը, Հունաստանի թեմի առաջնորդ Կարապետ արք. Մազլումյանը,

Գործ՝ Երվանդ Գոջաբաշյանի

Եվրոպայի թեմի առաջնորդ Արտավազդ արք. Սյուրմեյանը, Կալիֆոռնիայի թեմի առաջնորդ Մամբրե եպս. Գալֆայանը, Եգիպտոսի թեմի առաջնորդ Մամբրե եպս. Սիրունյանը, Ամերիկայի հայոց առաջնորդ Տիրան ծ. վրդ. Ներսոյանը, Ռումինիայի թեմի առաջնորդական տեղապահ Վազգեն վրդ. Պալճյանը (հետագայում՝ 1955-1994 թթ., Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգեն Ա) եւ այլ ականավոր հոգեւորականներ, ինչպես նաեւ գիտության, գրականության ու արվեստի բազմաթիվ նշանավոր գործիչներ:

Շարունակությունը՝ էջ 7

ՀԱՅՈՑ ՊԱՀԱՆՋԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՑՈԼՈՒՄԸ ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ԳՐԱԾ ԴԻՄՈՒՄ-ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՄ

Սկիզբը՝ էջ 6

Սոյն նամակին ԽՄԿԿ Կենտկոմի օրգան «Պրավդա» օրաթերթն արձագանքել է հետեւյալ ձեւով. **«Արտասահմանի մէկուկէս միլիոն հայութիւնը Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ ապա Հայաստանի կառավարութեան միջոցով դիմում կը կատարէ, որպէսզի իր արդար իրաւունքն եղող ծննդավայր հայրենիքը՝ Վան, Պիթլիս եւ Կարին կցուին Սովետ Հայաստանին: Կասկած չկայ, որ Սովետ Հայաստանի ժողովուրդն ու կառավարութիւնը չէին կրնար տարբեր կեցուածք ցոյց տալ արտասահմանի իրենց եղբայրներուն հանդէպ, եթէ ոչ անոնց առջեւ լայն բանալ հայրենիքի դռները... Մեծ անարդարութիւն մըն է նոյնպէս Ռուսական Կովկասի մաս կազմող Սուրմալուի, Կարսի եւ Արտահանի նահանգներուն՝ թուրքերուն ձգուիլը... Կովկասահայութեան իրաւունքն է Սուրմալու, Կարս ու Արտահան, իսկ թրքահայութեան իրաւունքն է Վան, Պիթլիս ու Կարին վիլայէթները»** («Պրավդա»-ից սույն հղումը կատարում ենք ըստ Գ. Լազյանի նշված աշխատության, էջ 353):

Սակայն, այս անգամ եւս, վերահիշյալ ոգեւորիչ խոսքերին չեն հաջորդել ծանրակշիռ գործերը...

Նույն թվականի հոկտեմբերի 22-ին Գեւորգ Զ Հայրապետը ուղերձով դիմել է **«դեմոկրատ եւ ազգասէր մեծ պետութիւնների»**՝ ԽՍՀՄ-ի, Մեծ Բրիտանիայի եւ ԱՄՆ-ի կառավարությունների ղեկավարներին՝ Արեւմտահայաստանի հողերը Խորհրդային Հայաստանին կցելու խնդրանքով: Կաթողիկոսը, իր ուղերձում հակիրճ ներկայացնելով Հայկական Հարցի պատմությունը՝ սկսած Սան-Ստեֆանոյի դաշնագրությունից (1878 թ.), եւ հիշատակելով հայերի **«զարհուրելի կոտորածները»**, նշում է. **«Մենք խնդրում ենք առնել Թիւրքիայի ձեռքից այդ բռնագրաւուած եւ այժմ համարեա ամայացված հողերը եւ վերադարձնել իրենց իսկական տէրերին, միացնել Սովետական Հայաստանին, որով նոքա հնարաւորութիւն կունենան խաղաղ ապրելու իրենց եղբայրակիցների կողքին՝ աշխատելու եւ իրենց ազգային մշակոյթը զարգացնելու:**

«Սա կլինի արդար գնահատականը այն հսկայական զոհաբերութիւնների եւ անձնուիրութեան, որ հայ ժողովուրդը բերեց հանուն միաւորեալ դեմոկրատիկ պետութիւնների գործի, հանուն դեմոկրատիայի յաղթանակի:

«Հայ ժողովուրդը բոլոր ճակատներում քաջութեամբ կռուեց յաղթանակի համար, ուստի անիրաւութիւն կլինի, եթէ այս անգամ էլ նա յուսախաբ լինի: Եւ աշխարհը աններելի կհամարէ, եթեէ այս անգամ էլ հայերի սրբազան իրաւունքը չհարգվի, զոհ բերուի պետութիւնների մերկանտիլ շահերին, եթէ նուիրագործուի թրքական եաթաղանի իրաւունքը եւ ամայացած Հայաստանը նուէր տրուի Թիւրքերին նրա համար, որ կոտորել են հայերին եւ վտարել նոցա հայրենի տուն ու տեղից: Պէտք է վարկաբեկել եւրոպական քաղաքակրթութիւնը եւ մեծ պետութիւնների պրէստիժը:

«Թիւրքիայի դաժան լծից ազատուեցին Յունաստանն ու Սերբիան, Ռումինիան ու Բուլղարիան, Լիբանանն ու Ալբանիան, Կրետէ կղզին ու Պաղեստինը: Ինչո՞ւ համար, ի՞նչ իմաստուն պատճառաբանութեամբ մարդկութիւնը պիտի զլանայ տառապեալ Հայաստանին տալու իր արդարագոյն իրաւունքը:

«Պետութիւնները «յանուն իրենց հանդիսաւոր խոստումների եւ յայտարարած սկզբունքների» պարտաւոր են կատարելու քաղաքակրթական մի վեհ ակտ, մարդասիրական մի սուրբ գործ՝ փրկել վերջնական կորստից մի հին կուլտուրական ազգի մնացորդները. մի ազգի, որ ստեղծել է կլասիկ լեզու եւ գրականութիւն, տուել է արուեստի հոյակապ կոթողներ եւ ունի արժէքաւոր ներդրումներ համամարդկային կուլտուրայի մէջ»:

Դիմումում այսպիսի տողեր կան նաեւ **«նոր դեմոկրատիկ»** Թուրքիայի մասին. **«Թուրքիան եւ նորա բարեկամները՝ վիժեցնելու համար հայկական դատը, յայտարարում են՝ թէ ներկայ Թուրքիան դեմոկրատիկ իրաւակարգ ունի, նա հին Թիւրքիան չէ, եւ հայերը, եթէ կամենան, կարող են վերադառնալ իրենց նախկին բնակավայրերը: Սակայն հայ ժողովուրդը անցեալ անթիւ փորձերից գիտէ, որ գոյութիւն չունի հին ու նոր Թիւրքիա, նա միեւնոյն անուղղելի Թիւրքիան է. եւ հայ ժողովուրդը, ինչպես եւ եւրոպական դիպլոմատիան լաւ գիտեն թիւրքական խոստումների արժէքը:**

«Հայ ժողովուրդը երբէք չէր ձգտել անջատուել թիւրք պետութիւնից,- շարունակվում է ուղերձում,- **նա կամենում էր միայն կեանքի, պատուի եւ գոյքի ապահովութիւն, սակայն այս տարրական իրաւունքները անգամ թիւրքերը զլացան տալ հայերին: Ուր մնացին զանազան հատտի-շերիֆների եւ հատտի-հումայունների 1839 եւ 1856 թուերի խոստումները, Անգլո-Թիւրքական Կիպրոսի դաշնագրի եւ Բեռլինի 61-րդ յօդուածի յանձնառումները, նաեւ 1895 թուի հայկական ռէֆորմների ծրագիրը եւ 1914 թուի հայկական սեկտորների Կառավարութիւնը եւ վերջապէս Սեւրի դաշնագրով ընդունուած Հայաստանի անկախութիւնը նախագահ Վիլսոնի գծած սահմաններով:**

«Սոցա բոլորի արդիւնքն եղաւ աննախընթաց ջարդերը եւ Հայաստանի ամայութիւնը: Հայ ժողովուրդը չի մոռացել Մեծ Գլադստոնի խօսքը՝ «Թիւրքերի խոստումներին երբեք չպէտք է հաւատալ»:

«Միակ ելքն է Թուրքահայաստանի ազատագրումը եւ կցումը Սովետական Հայաստանին» (ՀՀ ՊԿՊԱ, ֆ. 409, ց. 1, գ. 753, թ. 1-5):

Սակայն «քաղաքակիրթ» պետությունները այս անգամ եւս չկատարեցին քաղաքակրթական այն վեհ ակտը, որը նրանցից ակնկալում էր համայն հայությունը:

Շարունակելի

Արտակ ՄԱՂԱԼՅԱՆ

ՄԱՐԴԸ ԵՎ ՀԱՎԵՐԺՈՒԹՅՈՒՆԸ

Համո Սահյան - 90

Սկիզբը՝ էջ 6

Ինքնաորոնումն ու ինքնաճշտումը Սահյանին հասցնում են բանաստեղծի հայտնությանը, իր ծնունդին, իր ինքնածնունդին՝ որպես ստեղծագործող, եւ այդ ինքնաճանաչումն իր սկզբի ու վերջի մեջ է միաժամանակ: Աչքը որսաց բնության կենդանի կերպարը՝ բանաստեղծ է: Բանաստեղծ է ամբողջ կյանքում, եւ այդ բանաստեղծի ինքնաբնութագրությունն այս է. «Ես խղճի շշուկն եմ իմ ցեղի» («Ինձ մարել...»): Եվ սա է երջանկությունը, ավելին ի՞նչ պիտի երազի ստեղծագործող անհատը, երբ փառքն ու գանձը մերժել է ի սկզբանե:

Աստված. քեզանից էլ բան չեմ խնդրում,
Թեկուզ սովից ու ցրտից հալածված,
Ես բանաստեղծի բախտն եմ նախընտրում:
(«Եթե գնում ես...»)

Այսպես է, որովհետեւ «Ինչ է ծնունդը բանաստեղծության... Հավիտենությունն ապրելու մի պահ...» («Ձեր ինչի՞ն է պետք»): Այսպես քանի՜ հավիտենություն է ապրել Հ. Սահյանը:

Սահյանը նաեւ իր բանաստեղծական ճակատագրի մասին է պատմում: Մի կողմից բաց է եղել «միջակության գամփռների» երախը, որ հոշոտեն նրան եւ նրա նմաններին. «Հոտը չե՞ք առել հերթական զոհի» («Թե ունենայիք»), մյուս կողմից ցավով է հիշում իր սերնդակից բանաստեղծներին, քանզի. «Նույն վերքն է մխում մեր կրծքի տակ, Բայց իրար ցավից չենք հառաչում» («Բանաստեղծներին իմ սերնդակից»), եւ երրորդ կողմից իրենով ուրվագծվում է բանաստեղծի կայացումն այդ միջավայրի մեջ. «Մենք ուշ աճում ենք, վաղ հասունանում», իսկ «Հասունանալը վախճանն է հասկի» («Ես դառնացած եմ...»):

Բանաստեղծի եւ մարդու ճակատագիրը Սահյանի վերջին գրքի առանցքային գիծն է: Ինքն է ու իր գործը, ինքն է ու իր կյանքի ժամանակը, ինքն է ու իր միջավայրը, ավելի լայն՝ ինքն է ու աշխարհը: Աշխարհին հրաժեշտ տալու զգացողությունն էլ ավելի է հստակեցնում ամեն ինչ. կա՛ եւ ներում, եւ՛ ինքնաբաշխում, եւ՛ ինքնաճանաչում, բայց այդ ամենի մշտական ուղեկիցն է իրատեսությունը.

Հերկս թողնում են, բերքս տանում,
Լավ է, որ հերկս խլող չկա:
Մեղքս թողնում են, խելքս տանում,
Ո՞ւմ է պետք, մեղքս խլող չկա:...
Ուրիշ ի՞նչ տեսակ մի փորձ անեմ,
Որ ոմանց պատվին ինձ կործանեմ:
(«Հերկս թողնում են...»)

Այս տագնապների մեջ, երբ բանաստեղծն արդեն խրտնում է իր «խոնարհ ձայնից», վերստին ինքնաճշտման անհրաժեշտություն է առաջանում, որովհետեւ խախտվում է գտնված ամբողջությունը.

Ի՞նչն է հոգիս այսքան բեկել,
Որ իմ խորքից դուրս եմ եկել,
Խրտնել եմ իմ խոնարհ ձայնից
Ու փախել եմ ես ինձանից,
Ու կորել եմ անհայտ հեռվում,
Որտեղ այս է քանի տարի,
Քացի տալով հազար քարի,
Ոչ ապրում եմ, ոչ էլ մեռնում...
(«Ի՞նչն է հոգիս...»)

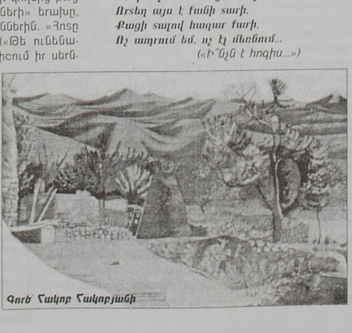

Գործ Հակոբ Հակոբյանի

Գործ Երվանդ Գոջաբաշյանի

Չի գտնում, որովհետեւ խախտվում է հավասարակշռության մյուս բեւեռը՝ հանրային կյանքը: Բնության հետ ամեն ինչ ճշտված է, բայց տես հանրային կյանքը շարունակում է այլասերիչ վիճակներ ստեղծել, երբ «Չոկել չի լինում էլ ճիշտ ստից», երբ կյանքի տերը դարձել է մի «տրտնջուն անտերություն» («Գլուխս չեմ հանում»), երբ «Ամպերը գալիս ձորերն են մտնում, Ու ձորերի հետ ես էլ եմ մթնում» («Ամպերը գալիս...»): Այս ամենը հասունացնում է մի հռետորական հարցում. «Ուր է տանում հոգնած Հոբիդ Քանդուխրափ եղած հոգիդ» («Ո՞ւր է տանում»): Քանի կար խաչված Քրիստոս էր, հիմա էլ դարձավ Հոբ երանելի՝ ամեն մեկը մի ճակատագիր, բայց բազում ճակատագրերի խորհրդանշան: Սա նշանակում է, որ չմեղանալու պահ չէ: Աշխարհի մեղքը եթե կա, յուրաքանչյուր ոք մեղավոր է: Մեղքի գիտակցման եւ խոստովանության ոգին խորքից միշտ էլ առկա է Սահյանի պոեզիայում: Նախ առկա է հանրույթի եւ հանրույթի մեջ յուրաքանչյուրի փոխադարձ կապի պարզ պատկերը՝ «Քչանում ենք».

Աշխարհը փուչ... փուչ աշխարհում
Այսքան փուչ ու փշերի մեջ,
Ի՞նչ իմանաս, մենք էլ գուցե,
Ինչ-որ չափով փչանում ենք:

Այս դեպքում արդեն Սահյանը հենակետ է գտնում Նարեկացու «Մատյան ողբերգության» գրքի եւ իր իսկ Նարեկացու կերպարի մեջ: Անընդհատ մեղքի գիտակցումն ուղեկցում է նրան: Ընդ որում, պարտադիր չէ, որ այդ մեղքը ինքը գործած լինի, իր չգործած մեղքն էլ իրենն է, որ ամեն կերպ փորձում է խոստովանել՝ ազատագրվել, մաքրագործվել, հոգու լույսը չստվերել: Այդ մեղքը նրա համար բազմաթիվ ձեւեր ունի, որոնցից մեկն էլ իր ավելորդության, կյանքում իր քիչ տվածի գիտակցումն է.

Կյանքս շատ երկարեց...Բայց այնքան էր բարակ,
Որ չարժեց անգամ մի ջրաղաց......
Եղանակն էլ, տեսեք, փորձեց փոխվել արագ,
Որ չասեն, թե ինքն էր հիմքը մեղաց:
(«Կյանքս...»)

Սահյանը շատ խորքից գիտակցում էր նաեւ մեր իրականությանը բնորոշ մի դառը ճշմարտություն. «Լրիվ մաքրված մարդուն կամ խաղից դուրս կդնեն, կամ՝ կսպանեն» (Խոսում է Համո Սահյանը, էջ 57): Այս է մեր բարոյականության բարձրագույն օրենքը, ինչն էլ ավելի արատավոր դրսեւորումներ ունեցավ ժողովրդավարական համարվող ժամանակներում: Այնպես որ, մեղքի ու անմեղության հաճախանքը որքան անհատի ներսում է, նույնքան եւ ավելի հանրույթն է որոշում:

Մեղքի ու անմեղության, արդարի ու անարդարի, ճշտի ու սխալի այս վեճ ու կռիվն էլ դադար ունի. բնությունը խրատում է եւ ասում մի՛ սրտնեղիր, գնա՛ ինքնանորոգ հավիտենության գիրկը եւ տե՛ս աշխարհի հրաշքը:

Այս վերջին գրքում, ինչպես բազմիցս ականարկեցինք, աստիճանաբար խորանում, խոհի ու պատկերի տարբեր վտակներից հունավորվում է անդառնալիորեն հավիտենության մեջ անէանալու զգացողությունը, որը մահն է: Եվ Սահյանը լուսավոր օրհներգի է վերածում մահը՝ իրեն տեսնելով հավերժական ժամանակի շրջապտույտի մեջ: Թեեւ մեռնում է մարմինը, սակայն կենդանի հոգին գնում է հավերժության մեջ ամփոփվելու համար.

Ձեր լռությունը զնգում,
Զնգում է ձորով մեկ,
Ձեր լռության համերգում
Ինձ բացակա չդնեք:
... Ես եմ քարե պատարագ,
Ձեզնից սերված, ընդունեք,
Դուք, ձեր կամքին հակառակ,
Ինձ բացակա չդնեք:

Ոչ խոստումներ, ոչ երդում,
Չսպասեք ու չքննեք...
Անվերջ, անշարժ ձեր երթում
Ինձ բացակա չդնեք:
(«Ինձ բացակա չդնեք»)

Դավիթ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ
ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
Բարեխոսություն

Սկիզբը՝ էջ 5

2) **Հրեշտակի բարեխոսությունը Հեսու քահանայապետի համար**: Հրեշտակը կանգնեց սատանայի առաջ, ով պատրաստվում էր Հեսուի դեմ մեղադրանք ներկայացնելու, եւ ասաց նրան. «Թող Տերը սաստի՛ քեզ, սատանա՛, թող սաստի՛ քեզ Տերը, Ով ընտրեց Երուսաղեմը: Մի՞թե սա կրակից հանված մի խանձող չէ» (Զաք. Գ 1-2):

3) Մեկ ուրիշ օրինակ կա «Ծննդոց» գրքում: Տիրոջ հրեշտակը պահպանեց եւ փրկեց Հակոբին: Հակոբը նրա մասին էր խոսում, երբ օրհնում էր Եփրեմին ու Մանասեին. «Հրեշտակը, որ փրկեց ինձ ամեն չարից, թող օրհնի այս մանուկներին» (Ծննդ. ԽԸ 16):

4) Մենք չպիտի մոռանանք հրեշտակների մասին Սուրբ Գրքի ասածը. «Մի՞թե նրանք ամենքը հարկավոր հոգիներ չեն, որ ուղարկվում են սպասավորելու նրանց, ովքեր ժառանգելու են փրկությունը» (Եբր. Ա 14): Սա նշանակում

է, որ նրանք երկրի վրա գործ ունեն կատարելու մարդկանց համար:

Թ. ՍՐԲԵՐԸ ՀԱՃԵԼԻ ԵՆ ՏԻՐՈՋ ԱՌԱՋ:

1) Մենք սրբերի բարեխոսությունը խնդրում ենք այն պատվի համար, որ նրանք ունեն Աստծո առաջ, Ով սիրում է նրանց եւ հանձնարարում ողորմության գործեր մարդկանց համար, այլեւ որովհետեւ իրենց մարմիններից ազատվելուց հետո նրանց հոգիներն ավելի մեծ գիտություն եւ ավելի ընդարձակ կարողություններ ունեն:

2) Տիրոջ առաջ սրբերի պատվի մասին խոսելիս պետք է նշենք, որ Աստված երբեմն Իր անունը կցում էր նրանց անվանը: Նա ասաց. «Ես եմ քո հոր Աստվածը՝ Աբրահամի Աստվածը, Իսահակի Աստվածը եւ Հակոբի Աստվածը» (Ելք Գ 6):

3) Այդ է պատճառը, որ սրբերը սովորություն ունեին հիշեցնելու Տիրոջը Իր սրբերի մասին, որպեսզի Նրա գթած ու ողորմած սիրտն իսկույն շարժվեր՝ լսելով նրանց անուններն ու հիշելով Իր խոստումները նրանց: Իսրայելի ժողովրդին կորստից փրկելու համար բարեխոսելիս Մովսես մարգարեն ասաց Տիրոջը. «Հիշի՛ր Քո ծառաներ Աբրահամին, Իսահակին ու Հակոբին, որոնց Դու երդվեցիր Քո անձով, խոսեցիր նրանց հետ եւ ասացիր. «Կբազմացնեմ ձեր զավակներին, ինչպես երկնքի աստղերը» (Ելք ԼԲ 13):

4) Կարելի է հիշել, որ երբ Ասորիների արքա Ազայելը նեղում էր իսրայելացիներին, ինչպես ասում է Սուրբ Գիրքը, «Տերը ողորմեց ու գթաց նրանց եւ նայեց նրանց վրա Աբրահամի, Իսահակի եւ Հակոբի հետ Իր կնքած ուխտի պատճառով եւ չկամեցավ Տերն ապականել նրանց, չհեռացրեց նրանց Իր երեսից» (Դ Թագ. ԺԳ 23):

5) Այս նյութի մասին խոսելիս կարելի է ներկայացնել Ահարոնի ու Մարիամի հանդեպ Աստծո կիրառած հանդիմանության օրինակը, երբ նրանք քննադատեցին Մովսեսին: Տերն ամպի սյունով իջավ եւ ասաց Ահարոնին ու Մարիամին Մովսեսի առաջ. «Լսե՛ք Իմ խոսքերը: Եթե ձեր մեջ մարգարե լինի Տիրոջ համար, նրան կերեւամ տեսիլքով եւ երազի միջոցով կխոսեմ նրա հետ, ո՛չ այնպես, ինչպես Իմ ծառա Մովսեսի հետ, ով Իմ ամբողջ տան մեջ հավատարիմ է: Նրա հետ երես առ երես կխոսեմ, կերպարանքով եւ ոչ թե նմանությամբ: Եվ նա Տիրոջ փառքը տեսավ: Ուրեմն ինչո՞ւ չվախեցաք եւ Իմ ծառա Մովսեսին բամբասեցիք» (Թվեր ԺԲ 6-8):

6) Տիրոջ առաջ սրբերի պատվի մի ուրիշ օրինակ են Տիրոջ հետեւյալ խոսքերն Իր առաքյալներին. «Ով ձեզ է լսում, Ինձ է լսում, ով ձեզ է անարգում, Ինձ է անարգում» (Ղուկ. Ժ 16), եւ՝ «եթե մեկը ծառայի Ինձ, Իմ Հայրը կպատվի նրան» (Հովհ. ԺԲ 26):

Շարունակելի

Թարգմանությունը՝
Սեդա ՍՏԱՄԲՈԼՑՅԱՆԻ

ԱՇԽԱՐՀԸ ԵՎ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՀՌՈՄԻ ՊԱՊՆ ԱՆՀԱՆԳՍՏԱՑԱԾ Է ԶԼՄ-ՆԵՐՈՒՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ԱՂԱՎԱՂՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԶԼՄ-ների հետ հանդիպման ժամանակ Հռոմի Պապն իր անհանգստությունն է հայտնել, որ նրանք աղավաղում են եկեղեցու ուսուցումներին վերաբերող փաստաթղթերը, եւ այդ պատճառով հավատացյալներն ավելի շատ ապատեղեկացվում են, քան տեղեկացվում: Սրբազան Քահանայապետը համոզված է, որ անհրաժեշտ է մեթոդներ մշակել ԶԼՄ-ներով եկեղեցական այս կամ այն փաստաթուղթը ճիշտ լուսաբանելու համար: Նա նաեւ ընդգծել է, որ նմանատիպ փաստաթղթերը հոգեւորականները պետք է ընդունեն «որպես մի ուսուցում, որը նպաստում է քրիստոնեական գիտակցության ձեւավորմանը հավատացյալների մեջ, որոնք կանգնած են արդի աշխարհի մարտահրավերների առաջ»:

ՍԵՆՏ ԼՅՈՒԻՍԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ԱՄՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻՆ ՉԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ ՍՏԱՆԱԼ

Սենտ Լյուիսի նորընտիր Ռայմոնդ Բյորք արքեպիսկոպոսը պնդում է, որ օրենսդիր-կաթոլիկները, ովքեր կողմնակից են աբորտին, չպետք է հաղորդվեն: Նա նշել է, որ չի թույլատրի ԱՄՆ նախագահի թեկնածու դեմոկրատ սենատոր Ջոն Քերիին հաղորդվել, քանզի վերջինս հայտնի է որպես աբորտի օրինականացման պաշտպան: Ի պատասխան՝ Ջոն Քերին հայտարարել է. «Ես շատ հարգում եմ եկեղեցին, բայց կարծում եմ, որ եկեղեցին չպետք է ցուցումներ տա քաղաքական գործիչներին»:

ԲՈԼՈՐ ՔՐԻՍՏՈՆՅԱՆԵՐՆ ԱՅՍ ՏԱՐԻ ԶԱՏԻԿԸ ԿՏՈՆԵՆ ՆՈՒՅՆ ՕՐԸ

Այս տարի ողջ քրիստոնեական աշխարհը Քրիստոսի հրաշափառ հարությունը կտոնի նույն օրը՝ ապրիլի 11-ին: Վերջին անգամ նման բան եղել է 2001 թ.: Այդ տարի Հռոմի Պապն առաջարկել էր 21-րդ դարում Ս. Հարության տոնը նշել միասնաբար, սակայն նրա առաջարկը չընդունվեց: Ավելի վաղ՝ 1965 թ., Վատիկանի Բ ժողովն էր նման կոչով հանդես եկել՝ առաջարկելով քրիստոնեական այդ մեծագույն տոնը նշել ապրիլ ամսվա երկրորդ կիրակի օրը: Հաջորդ անգամ ուղղափառները, կաթոլիկները եւ բողոքականները Ս. Հարության տոնը միասին կնշեն 2007 թ., 2010 թ., 2011 թ., 2014 թ., 2017 թ. եւ այսպես շարունակ:

ՎԱՏԻԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ 75 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

1929 թ. փետրվարի 11-ին Լատերանի համաձայնագրով հռչակվեց Վատիկան պետության ստեղծումը, որը ստորագրեցին Իտալիայի Վիկտոր Էմմանուել Գ թագավորի ներկայացուցիչ վարչապետ Բենիտո Մուսոլինին եւ Պիոս ԺԱ Պապի քարտուղար կարդինալ Պիետրո Գասպարին: Այդ ժամանակ հաստատվեց նաեւ Վատիկանի երկգույն՝ դեղին եւ սպիտակ նոր դրոշը: Վատիկանի զինանշանի վրա պատկերված են խաչաձեւված երկու բանալի (դրախտի եւ Հռոմի)՝ պապական տիարայի (պսակաթագ, խույր) ներքո:

ԻՏԱԼԻԱՅՈՒՄ ՄԻԱՆՁՆՈՒՀԻՆԵՐԸ ՔԱՐՈԶՈՒՄ ԵՆ ՊՈՌՆԻԿՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Իտալիայի միանձնուհիները դուրս են գալիս գիշերը եւ շրջում փողոցներում՝ իրենց հոգեւոր եւ բարոյական օգնությունն առաջարկելով Իտալիայում աշխատող օտարազգի պոռնիկներին: Միանձնուհիներն իրենց կրոնական հագուստներով քարոզում են փողոցում ապրուստ վաստակող պոռնիկներին եւ ուղիներ առաջարկում այդ ամոթալի մասնագիտությունից ձերբազատվելու համար: Նրանք նաեւ հոգեբանորեն են օգնում եւ սովորեցնում, թե ինչպես ազատվել կախվածություններից եւ նորմալ կյանք սկսել: Այսօր այդ աշխատանքներում ներգրավված են 27 միանձնուհի: Ըստ վիճակագրական տվյալների՝ Իտալիայի փողոցներում աշխատում են մոտ 70.000 պոռնիկ: «Մեր նպատակն է, առաջին հերթին, օգնել այդ կանանց՝ գիտակցելու իրենց մարդկային արժանապատվությունը, հասկանալու, որ հենց իրենք պետք է պաշտպանեն իրենց մարմինը»,- նշել է միանձնուհիներից մեկը:

ԿԱՆԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԱԳՈՐԾԵԼԸ ԿԱՐՈՂ Է ԴԱՌՆԱԼ ԱՆԳԼԻԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԻ ՊԱՏՃԱՌ

Անգլիկան եկեղեցում կանանց քահանա ձեռնադրելու մասին 10 տարի առաջ ընդունված որոշման պատճառով եկեղեցին ծախսել է 48 մլն. դոլար: Այդքան գումար է վճարվել որպես փոխհատուցում այն քահանաներին, ովքեր ի նշան բողոքի՝ այս նորամուծության պատճառով լքեցին Անգլիկան եկեղեցին: 1992 թ. ընդունված որոշմամբ՝ կանանց քահանայագործելու պատճառով թոշակի անցած քահանաները հսկայական գումարներ ստացան: Շուրջ 600 հոգեւորական են թողել իրենց համայնքներն այդ պատճառով, նրանց մի մասն այսօր ծառայում է ուղղափառ եւ կաթոլիկ եկեղեցիներում: «Առաջընթաց հավատքի մեջ» պահպանողական միության առաջնորդ Ստիվեն Պարկինսոնն այդ մասին ասել է. «Կանանց քահանայագործելու պատճառով եկեղեցին հսկայական գումարներ եւ տաղանդավոր քահանաներ կորցրեց, իսկ եկեղեցուց հեռացած աշխարհականների թիվն անկարելի է հաշվել»:

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄՈՒՄ ԹԱՔՑՆՈՒՄ ԵՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՃԱՐԻ ԳՈՅՈՒԹՅԱՆ ՓԱՍՏԸ

Իսրայելացի լրագրող Իոսի Մալշինը՝ որպես պաղեստինցի, մտել է Ալ Աքսա մզկիթ եւ լուսանկարել Երկրորդ Տաճարից մնացած պատի քարերը, որոնք էլ հրեա հնագետների համար դարձել են եւս մեկ ապացույց, որ մահմեդականները կանոնավոր կերպով ոչնչացնում են Երկրորդ Տաճարից մնացած վկայությունները: Հրեաները համոզված են, որ այդ մզկիթի տեղում եղել է Երկրորդ Տաճարը, իսկ մահմեդականները պնդում են, որ այնտեղ տաճար երբեք չի եղել: Լրագրողը պնդում է, որ իր տեսած քարերի վրա որթատունկի զարդանախշեր կան: Իսկ դա բնորոշ է Երկրորդ Տաճարին, որը քանդվեց հռոմեացիների կողմից մ. թ. 70 թ.-ին:

ԿԱԹՈԼԻԿ ԱՎԱՆԴԱՊԱՀՆԵՐՆ ԷԿՈՒՄԵՆԻԶՄԻ ՀԱՄԱՐ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒՄ ԵՆ ՎԱՏԻԿԱՆԻՆ

Կաթոլիկ-ավանդապահների «Ս. Պիոս Ժ Պապ» միության եպիսկոպոս Բեռնառ Ֆելլեն պնդում է, որ Կաթոլիկ եկեղեցին ճգնաժամ է ապրում: Ըստ նրա՝ Վատիկանի Բ ժողովից հետո Կաթոլիկ եկեղեցու որդեգրած էկումենիկ կուրսը ճիշտ չէ: Նա 47 էջանոց նամակ է ուղարկել մի քանի կարդինալների: Փաստաթղթում ասված է, որ Հովհաննես Պողոս Բ-ի որդեգրած էկումենիկ դիրքորոշումը նշանակում է Կաթոլիկ եկեղեցու «նույնականության կորուստ», քանզի դրանով Կաթոլիկ եկեղեցին հավասարվում է քրիստոնեական մյուս հարանվանություններին: «Էկումենիզմը Սուրբ քաղաքը վերածել է ավերակի»,- գրում է նա: Եպիսկոպոսը նաեւ սուր քննադատում է քրիստոնեական միությանն աջակցող Պապական խորհրդի նախագահ կարդինալ Վալտեր Կասպերի գործունեությունը, որն ըստ նրա՝ «Լյութերից ավելի վատն է», քանզի այսօրվա կաթոլիկության համար միությունն ավելի կարեւոր է, քան մարդկանց հոգիների փրկությունը: Բեռնառ Ֆելլեն այն 4 հոգեւորականներից է, որոնք չնայած Վատիկանի արգելքին՝ ձեռնադրվեցին Մարսել Լեֆեւր արքեպիսկոպոսի կողմից: Արդյունքում վերջինս եւ իր հետեւորդները եկեղեցուց դուրս համարվեցին: Պաշտոնական Վատիկանը, 2000 թ. սկսած, բանակցում է ավանդապահ սխիզմատիկների հետ, սակայն դեռ լուրջ արդյունքների չի հասել:

ՄԱՍՍԱՉՈՒՍԵԹՍԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼ Է ՍՈԴՈՄԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՄՈՒՍՆԱՆԱԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

Մասսաչուսեթսի նահանգի գերագույն դատարանը որոշել է, որ արվամոլները կարող են ամուսնանալ: Այդ նահանգում միասեռական եւ նորմալ ամուսնությունները դրվել են նույն նժարին: Մնացած բոլոր նահանգներում արգելված է միասեռականների ամուսնությունը: ԱՄՆ-ի բազում արվամոլական կազմակերպություններ ողջունել են այդ որոշումը, սակայն Սպիտակ Տունը դատապարտել է դա, իսկ երկրի նախագահը բազմիցս նշել է, որ պետք է պահպանել սուրբ ամուսնության ինստիտուտը՝ դրա տակ հասկանալով միայն «մեկ տղամարդու եւ մեկ կնոջ միությունը»:

ԳՈՒՑԵ ՀԻՍՈՒՍԻՆ ԵՐԿՐՊԱԳԵԼՈՒ ԵԿԱԾ ՄՈԳԵՐԸ ԿԱՆԱ՞ՅՔ ԷԻՆ

Անգլիկան եկեղեցու պաշտոնյաներն այն եզրակացությանն են հանգել, որ իրենց նոր աղոթագրքում չպետք է օգտագործել «երեք իմաստուն այր» արտահայտությունը: Մատթեոսի Ավետարանում ասվում է, որ Հիսուսի ծննդից հետո երեք իմաստուն այր Արեւելքից Երուսաղեմ եկան, որպեսզի երկրպագեն Մանկանն ու իրենց նվերները հանձնեն: Հունարեն հին ձեռագրերում այս մասում օգտագործվում է «մոգեր» բառը, որն անգլերենում թարգմանված է «իմաստուն այրեր» արտահայտությամբ: «The Washington Times»-ը հայտնում է, որ Անգլիկան եկեղեցու նոր աղոթագրքի խմբագրման համար ստեղծված հանձնաժողովի անդամները գտնում են, որ ակնհայտ վկայություն չկա, որ Մանկանը երկրպագելու եկածները տղամարդ էին, ուստի «այրեր» բառը պետք է փոխարինել «մոգեր»-ով: Բացառված չէ, որ նրանք կանայք էին: Որոշվել է միջին դիրք ընդունել եւ օգտագործել «մոգեր» բառը: Հանձնաժողովի անդամները նաեւ նշում են, որ այս փոփոխությունը կապված չէ ֆեմինիզմի ջատագովության հետ, այլ այն առավելապես ճշգրտման նպատակ է հետապնդում:

Լրաքաղը՝
Տիգրան սրկ. ԲԱՂՈՒՄՅԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հրատարակիչ՝
Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոն

Գլխավոր խմբագիր՝
Աստղիկ Ստամբոլցյան

Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
ք. Վաղարշապատ, ՔԴԿ

Հեռախոս՝
(0+31) 56780, 54510
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան
Ստոր. է տպագր. 16. 1. 2004թ.

Տպաքանակը՝ 2500
Գինը՝ 50 դրամ